

A Carn!

Publicació electrònica d'Història Militar Catalana

Tiratge: 962 cibernumbersubscribers

Dipòsit Legal: T-612-08; ISSN. 2013-1348; *Hosting*: www.acam.cat, email: info@acam.cat

Any 3 – II Època

núm. 8

Setembre de 2008

Contingut

3

EDITORIAL

"Preservar el Patrimoni Històric Militar"

4

ARTICLES I APUNTS

GÜELL, MANEL. "Princeps Namquae versus Sometent general. Una reflexió"

9

GRAU, JOSEP M.T. "Soldats reusencs: entre la mort a Cuba i la deserció"

11

EL PERSONATGE

MORANT CLANXET, JORDI. "Lluís de Castellví i de Vilallonga. Tinent general (* 26-X-1840 + 24-IX-1918)"

17

NOTÍCIES

20

RECENSIONS

R.SÁEZ. *Artillería y poliorcética en la edad media...*; M.GÜELL. *Camí a la revolta (1625-1640)...; Catalunya i la Guerra de Successió...*; A.BONET; M.C.MONTANER; E.D'ORDEIX. *El setge de Cardona. 1711...*; J.MADARIAGA. *Tarradellas y la industria de guerra de Cataluña (1936-1939)*; J.TARRADELLAS. *La indústria de guerra a Catalunya (1936-1939). L'obra de la Comissió...*

30

FONS I ARXIUS

L'Arxiu Montserrat Tarradellas-Macià,
de Poblet

34 / 37

RECULL / AGENDA

19

LA CITA:

**La publicística
militar**

32

L'ESPASA I LA PLOMA:

**Josep Doms i
el seu *Orde de
Batalla***

36

EXPUGNARE OPPIDUM:

**Els joanistes prenen
Tarragona (1462)**

“Preservar el patrimoni històric militar”

Com el de qualsevol altre aspecte històric, el patrimoni monumental s'ha de procurar preservar sempre i, en aquest sentit, les administracions públiques hi han de fer un esforç. El patrimoni cultural constituït per monuments de tipus militar, no n'és una excepció, i menys a Catalunya, on estan declarats com a Béns d'Interès Cultural manta castells, muralles i baluards.

En el noticiari d'un anterior número d'A Carn! podíem llegir (i esgarriar-nos també) del perill en el que es troben els BIC del País Valencià, i també de la poca cura dels monuments que es pot suposar que tenen les administracions públiques quan per l'efecte de la pluja i la tramuntana s'esfondren parts de dos dels circuits defensius més importants del país, la muralla romana tarragonina i un baluard a Roses [A Carn!, núm. 1, juny de 2006]. No cal parlar ja dels innumerables castells medievals que el temps (i en més d'un cas, el remolí urbanitzador) va malmetent irremissiblement i que resten en la més ignominiosa descurança i abandó. Malgrat el pes específic de la dinàmica militar en un país que, per desgràcia i com molts d'altres, s'ha vist embolicat en múltiples conflictes bèl·lics al llarg dels segles, a Catalunya són ben escassos els museus militars, i algun hi ha, per iniciativa privada, com el Museu de les Armes de Tarragona, que finalment, ha hagut de plegar.

Aquesta realitat, mostra palpable d'una Administració poc compromesa amb el patrimoni cultural militar existent, contrasta notablement amb el tarannà d'altres països i estats, com França, Gran Bretanya, Itàlia, Holanda o Alemanya. I contrasta, així mateix, amb l'interès i dinamisme que la societat civil sembla mostrar envers aquest tipus de cultura i patrimoni, com podem adonar-nos si repassem les notícies sobre activitats referents a la guerra en arxius i en museus catalans, o si fem un cop d'ull a les xifres de visitants, turístics o no, dels grans complexos monumentals de caire militar. Hi ha, doncs, interès del públic, i hi hauria d'haver en conseqüència, una política més decidida de recuperació, posta en valor i conservació d'aquest patrimoni cultural i monumental.

Per això, A Carn! dona suport a la iniciativa dels grups ecologistes GEPEC, GATA i EdC, que en una nota de premsa conjunta proposen la recuperació de diverses fortificacions abandonades per tal de destinar-les al lleure, la cultura i l'educació ambiental [www.gepec.org -21/05/2008-]. Es tracta del Fortí de la Reina, del Castell dels Montgons, de la Torre del Mas de Canonges, de la Torre del Mas de l'Hereuet, de la Torre del Mas d'en Ramon i del Mas d'en Bisbe, del Mas de Grimau, del Mas de Pastoret i del Mas de la Creu. Són antics recintes i torres de defensa, malmesos per l'estat d'abandonament i deixadesa que pateixen, cosa que els fa altament vulnerables davant l'espiral especulatiu urbanístic, malgrat la protecció que tenen per llei (una protecció més titular que efectiva, com va comprovar a inicis de 2000 la derrocada ermita de Sant Isidre de l'antic Mas Castellarnau, edifici del s. XVIII, també Bé d'Interès Cultural, que no aconseguí salvar-se de les impenitents excavadores [L'Arqueològica informa, 12, 2-3]).

ARTICLES:

Princeps *Namquae* *versus* Sometent general. Una reflexió

[8/1/8]

Manel Güell
Historiador i Arxiver
manelguell@acarn.cat

A l'època moderna (segles XVI-XVIII), la dinàmica i el tarannà militar dels catalans, es limitava a l'àmbit estrictament defensiu. Catalunya podia deixar que els seus fills s'integressin als exèrcits reials desparionats per mitja Europa i part de la Mediterrània, però quedaven lluny les grans empreses talassocràtiques i de conquesta, i mai no va tornar a formar cap exèrcit amb intencions expansionistes. Una altra cosa ben diferent, era salvaguardar la integritat territorial, qüestió aquesta a la que no renunciaria mai^[1]. Vinculada dinàsticament a la península ibèrica, el perill d'invasió formal només podia venir del nord. Per acudir a la primera senyal d'alarma, el fecund entramat normatiu català consensuà i consolidà dos principals sistemes defensius consistents en l'aplec, en el mínim de temps possible, del màxim d'homes armats disposats a marxar al front i a defensar la frontera.

Estem parlant d'una època en la que l'aplegament d'una host era costós, en temps i en diners. Generalment, un exèrcit invasor procedia assetjant una plaça forta, i llavors calia acudir-hi en socors dels defensors aixecant un exèrcit abans que aquells no es retessin. El termini d'un parell o tres de mesos, era l'espai temporal en el que solia oscil·lar tant una cosa (la resistència d'una fortalesa assetjada), com l'altra (l'aplegament dels socors), de manera que el resultat final es feia indecís i solia dependre d'una sèrie de factors que influïen en la resistència de la plaça i la rapidesa dels socors. Prenguem com exemple dos setges en concret: Leucata el 1637 i Salses el 1639. El primer va constituir un fracàs perquè al minso i insuficient exèrcit reial, no acudiren a temps els reforços catalans i, en canvi, l'exèrcit de socors francès s'aplegà en el temps rècord d'un mes; quan aquest arribà, atacaren amb major nombre els hispànics i els derrotaren. En el segon, Salses, sí que s'aplegà un gran exèrcit de socors, i per bé que els francesos resistiren fins a l'últim extrem, van haver de retre's al ser-los impossible rebre cap socors.

L'aplegament d'una host armada amb prestesa, celeritat i efectivitat, era, doncs, fonamental. Per aconseguir-ho calia una sistemàtica que ho posés en pràctica. Des de

mitjans del segle XIII el sistema de mobilització ràpid i general, per excel·lència, era l'anomenat *Princeps Namquae*.

El *Princeps Namquae*

El *Princeps Namque* era un usatge d'arrels medievals que formava part de la compilació jurídica bàsica de l'ordenament legislatiu català; els usatges integraren diverses constitucions, fins a rebre un tractament formal amb **Jaume I**, a la Cort de Barcelona de 1251[2]. L'usatge establia l'obligació de tots els barons aptes per a les armes d'acudir a integrar-se a les hosts de llurs senyors jurisdiccionals, feudataris del rei, en els llocs prèviament determinats (les "recolletes"), per tal de concentrar-se allà on el sobirà els indiqués i repel·lir l'agressió armada externa[3]. Abans de 1368, **Pere III** en va regular l'ús, un ús que romangué inalterable fins el segle XV (a la Cort de 1481, **Ferran II** acabà de reglamentar-lo amb la constitució "Statuim e ordenam"), però el Decret de Nova Planta, el 1715, el va suprimir juntament amb la major part de l'ordenament català.

Diem "repel·lir l'agressió armada externa", i hem escollit be les paraules, perquè no voldríem divagar dient per exemple, "fer front a un perill militar", o "defensar la frontera", etc. No, el *Princeps Namquae* contenia una sèrie de preceptes i, per tant, només podia respondre a uns requeriments concrets.

- 1) Es configurava com una resposta armada a una flagrant invasió enemiga, de fóra a endins del territori nacional, una invasió constatada, pública i notòria.
- 2) La invasió enemiga havia de constituir-se amb forces estrangeres, no catalanes.
- 3) Havia de ser convocat inexcusablement pel sobirà o, a tot estirar, pel seu primogènit. Quan ho fes, havia d'estar present, físicament, en territori nacional, i comandar les tropes.
- 4) La vigència de la convocatòria només finia amb la desaparició del perill militar que l'havia motivat.
- 5) En aquest sentit, els vassalls que acudien a la convocatòria, per bé que tenien obligació de lluitar per expulsar l'enemic del territori nacional, no la tenien, en canvi, d'anar hi darrera més enllà.

Al llarg de la seva vigència, els preceptes del *Princeps Namquae* van ser contravinguts manta vegades, la més flagrant, la última, el 1637. La convocatòria de 1347 va comportar nombroses protestes; en la de 1361 el monarca *Punyalet* convocà estant fora del Principat, a través del seu primogènit l'infant **Joan**; en la de 1413 Barcelona va entendre que no era contra una força estrangera (sinó contra el català i dissortat comte d'Urgell), i la va convalidar a través del pagament de 100.000 florins, etc. Les convocatòries de 1634 i 1637, van ser d'escàndol. No hi havia invasió de cap exèrcit estranger, **Felip IV** era a Madrid i no tenia intenció de venir al Principat (i molt menys, de posar-se al front de les tropes...). S'exigia als catalans, a més, que hi acudissin per a una campanya ofensiva, o sigui, travessant la frontera i combatent més enllà del què l'usatge establia. En la de 1634,

ningú no mogué un dit. En la de 1637 la pressió institucional fou forta, i les universitats s'hi posaren de mala gana, molt poques van arribar a enviar-hi part de la milícia, i que hi arribessin a temps, tan solsament foren un grapat del nord (Castelló d'Empúries, Figueres, Girona, Olot, etc.). La convocatòria fou un desastre. Sense ànim d'exhaustivitzar la qüestió, en el següent quadre oferim les principals convocatòries de l'usatge *Princeps Namquae*[4].

Data	Sobirà Convocant	Motiu
1285	Pere II	La croada francesa de Felip IV l'Ardit.
1347	Pere III	Invasió francesa
1356	Pere III	Guerra contra Castella
1361	Pere III	Invasió del Rosselló
1368	Pere III	Guerra contra el comte de Pallars
1371	Pere III	Guerra contra Castella
1385	Pere III	Guerra de l'Empordà contra Joan I d'Empúries
1386	Pere III	Invasió del Rosselló
1387	Pere III	Guerra contra Castella
1397	Pere III	Invasió del comte de Foix
1413	Ferran I	Setge de Balaguer
1464	Joan II	Guerra civil contra Pere el Conestable
1475	Joan II	Invasió francesa
1634	Felip IV	Guerra contra França
1637	Felip IV	Campanya militar ofensiva contra França (Leucata)

El Sometent general

L'altra fórmula d'aplegament de milicians per a la defensa del país, era el Sometent general, el procediment del qual era similar al del *Princeps Namquae*, llevat d'una sèrie de característiques que li donaven un caire més civil i no tan feudal. Si aquell era una suma d'hosts i cavalcades, aquest, ho era de sometents locals, i es basava en l'aplec general de tots els del país. El sometent es convocava a cada localitat, d'acord amb la normativa local corresponent, i tot seguit s'unien els d'una mateixa vegueria, generalment a la capital, i marxaven a concentrar-se a la plaça d'armes assenyalada pel virrei. Els barons jurisdiccionals no duïen el pes de l'operatiu, aquest cop sota supervisió d'oficials reials, i es limitaven a donar tota mena de facilitats.

El Sometent general esdevingué una fórmula de defensa miliciàna modernitzada i molt més efectiva. Per això els sobirans Habsburg la preferiran a la del *Princeps Namquae*, i des de 1475, al llarg de tot el segle XVI i XVII, només convocaran el sometent general per repel·lir les freqüents invasions franceses. També durant la Guerra dels Segadors s'estil·larà aquesta fórmula per aplegar soldats catalans de reforç de l'exèrcit francès[5].

El procediment des de les capitals de vegueria

A l'Arxiu Històric de Tarragona, es conserva un procés judicial entre la ciutat i l'arquebisbe[6], sobre les mobilitzacions de milicians en casos de convocatòria de Sometent general, l'operatiu de la qual volia adjudicar-se el prelat en els seus vassalls, quan el procediment competia exclusivament a les autoritats reials. Es tracta d'un plec corresponent a la deposició d'una sèrie de testimonis autoritzats, i sembla estar datat la primera meitat de 1598, arran de la convocatòria per afrontar la invasió francesa de 1597.

En aquesta documentació s'afirmava que el costum era convocar sometent general, quan ho acabava de fer Barcelona. Efectivament, segons un notari de la cúria del veguer de Montblanc, a la seva vegueria s'encetava el Sometent general quan un porter de la Reial Audiència els duia les lletres de la declaració oficial, i el veguer convocava als batlles i jurats de la seva demarcació a la casa del Consell i els ho comunicava. A Tarragona, el procediment que seguia llavors, era que el Consell escrivia a tots els batlles i a tots els jurats de les principals poblacions *"ha effecte de que reprengan dit somaten..."*, i aquests, feien el mateix amb la resta de batlles i jurats de petites poblacions. L'aplec de milicians es feia a la casa del Consell, i es procedia a fer ressenya d'armes, fent-les comprar a qui no en tenia; tot l'operatiu anava a càrrec de la cúria del veguer reial, i la del baronial, depenent de l'arquebisbe, no intervenia per a res. S'afirmava en un altra declaració, que la convocatòria de sometent general *"es pròpria regalia del señor rey e de si inseparable e incomunicable als barons..."*.

El punt on s'entrava en la qüestió del procés judicial, era que s'afirmava categòricament per part dels testimonis que sempre que s'havia convocat Sometent general, els vassalls dels llocs de barons també havien acudit, *"sens fer, lo il·ltre. Archabisbe ni altre dels barons de dita vagaria, contradicció ni repugnàntia alguna, com fer no la puguessen, ans bé, regonexent com dit és, la superioritat al cap de dita vagaria han acodit sempre a dita ciutat..."*. El cas de la vegueria tarragonina era un tant peculiar, ja que gairebé totes les poblacions del Camp de Tarragona pertanyien a l'arquebisbe i al Capítol de canonges, i a alguns membres de la petita noblesa la resta. Només eren de jurisdicció reial Tarragona (a mitges amb l'arquebisbe), Cambrils, Montbrió i Tamarit. Aquestes viles amb prou feines podien aplegar uns 40 homes, xifra ridícula per acudir a un sometent general. Si els vassalls de barons no fossin obligats a acudir a la convocatòria, *"serian tant poch los homens que aixirian ab la bandera de la vagaria que no sols no y hauria número per a poder acodir a donar socorro als cassos de guerra, però ni per la expulsió de lladres ni per altre effecte no podrien exir..."*, assegurava un altre dels testimonis.

La darrera convocatòria del *Princeps Namquae*

Una convocatòria remarcable, va ser la de 1637[7], en la qual el quart dels **Felips**, no va estar gens encertat. L'error va venir del total desconeixement de la realitat del país, i de no fer prou cas als consellers catalans (virrei català -el duc de **Cardona**-, i altres

autoritats). L'usatge era estrictament feudal i s'estructurava al voltant de les jurisdiccions baronials, apel·lant a la tradicional obligació del noble d'assistir militarment el seu rei. Però en el segon terç del segle XVII, moltes jurisdiccions no estaven ja sota domini d'un baró feudal, sinó de burgesos enriquits, universitats o institucions eclesiàstiques. En segon lloc, estava la qüestió (importantíssima) del finançament. L'aplegament de l'host, la seva manutenció i conducció fins al front, anava a càrrec del baró feudal en el *Princeps Namquae*, però en el cas del Sometent general, eren els consells municipals els que sufragaven les despeses, amb el romanent de la tresoreria o amb derrames entre els veïns (talls). El 1637, era més factible fer pagar els municipis que a l'endeutada petita noblesa.

Efectivament, en aquella època, llevat dels grans barons del país (duc de **Cardona**, comtes de **Santa Coloma**, de **Montagut**, de **Peralada**, vescomte de **Joc**, etc.), la resta de feudataris eren el resultat de les escorrialles d'un procés d'atomització feudal dut fins a les últimes conseqüències, el qual comportà una dinàmica d'adquisició dels excedents baronials per part de burgesos enriquits amb ganes d'invertir o d'institucions plebees amb recursos, com eren les grans universitats del país: Barcelona, Lleida, Puigcerdà, Tarragona, Tortosa, etc. A tot aquest renovat marc social i estamental li hem d'afegir una conjuntura netament desfavorable i d'oposició, ja que la repressió del bandolerisme havia deixat molt mal sabor de boca a la noblesa. A la Cort de 1626, el Braç Militar reivindicava un seguit d'indemnitzacions basades en les torres i cases enderrocades durant les campanyes de repressió del bandolerisme, i en d'altres abusos comesos pels virreis contra patrimoni de barons, les quals podien pujar a més de 6.000.000 de lliures [8]

En aquestes circumstàncies, i amb una monarquia indolent que ni era conscient de la realitat en la que estaven immersos els seus súbdits catalans, ni s'esforçava a conèixer-la, i que, a més, passava pel damunt del criteri de consellers millor situats i més experimentats, va ser un greu error valdre's d'aquest antic i desfasat usatge. No parlem ja, del menyspreu que representa trepitjar les Constitucions amb una convocatòria notòriament il·legal.

[1] Una visió general és a: SIMON TARRÉS, ANTONI - ESPINO LÓPEZ, ANTONIO. "Les institucions i formes d'organització militar catalanes abans de la guerra dels Segadors". *Pedralbes*, 13/1 (1993 = Actes del Tercer Congrés d'Història Moderna de Catalunya, Barcelona, desembre 1993) 143-150.

[2] Vegeu: BASTARDAS I PARERA, JOAN. *Sobre la problemàtica dels Usatges de Barcelona*. Madrid: Ariel, 1977; UDINA MARTORELL, FREDERIC I UDINA I ABELLÓ, ANTONI M^a. "Consideracions a l'entorn del

vincl originari dels 'Usatges Barchinonae'. *Estudi General*, 5-6 (1985-1986) 87-104.

[3] FERRO, VÍCTOR. *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo, 1987, p. 38 i 66-67.

[4] GÜELL, MANEL. *Camí a la revolta (1625-1640)*. Lleida: Universitat, 2008 (Josep Lladonosa, 9), p. 93-100.

[5] ESTANYOL BARDERA, VICENÇ. *El pactisme en guerra (L'organització militar catalana als inicis de la guerra de separació, 1640-1642)*. Barcelona: Fundació Salvador Vives

Casajuana, 1999, p. 72 i ss.

[6] Arxiu Històric de Tarragona [= AHT], *Fons municipal de Tarragona*, Economia i Hisenda, núm. 68.

[7] Seguim GÜELL. *Camí a la revolta...*, i també ESCARTÍN, EUARD. "El usatge 'Princeps Namque' en la Edat Moderna". en: *Profesor Nazario González. Una historia abierta*. Barcelona: Universitat Autònoma, 1998, 103-112.

[8] ELLIOTT, J.H. *La revolta catalana 1598-1640*. 2a. ed. Barcelona: Vicens-Vives / Crítica, 1989, p. 229.

soldats reusencs: entre la mort a Cuba i la deserció

[5/1/9]

Josep M.T. Grau i Pujol
fgraupuig@telefonica.net

En els darrers anys l'estudi de l'impacte social i polític de les lleves militars del segle XIX a les comarques camp tarragonines ha anat creixent en quantitat i qualitat. El servei militar obligatori no només allunyava els joves de la seva terra, sinó que repercutia negativament sobre les economies familiars i en el pitjor dels casos podia comportar la mort del soldat per malaltia o accident, i en època de guerra viva, pels trets de l'enemic o a cop de baioneta. La possibilitat de pagar a un substitut marcava encara més les desigualtats entre classes[1].

Les èpoques que han despertat l'interès dels historiadors han estat, sobretot, la del Sexenni revolucionari (1868-1874) i la del Carlisme. En el primer cas destaquem les aportacions de J.A.COLLAZOS i J.VERNET, i en el segon, les del prolífic R.VALLVERDÚ[2].

En repassar els inventaris del fons municipal de Reus hem localitzat un petit plec de fulls amb diversos comunicats de defunció de soldats reusencs a la illa de Cuba a mitjans del segle XIX, tot just abans de les dues guerres de la colònia americana amb la metròpoli espanyola. En total són cinc els finats i les dades complementàries que s'aporten, escasses. Evidentment on hi ha més informació és en els arxius militars: A la resta d'Europa molt més castigada per conflictes a l'època contemporània, la recerca de soldats morts en temps de guerra fa anys que es realitza i les publicacions són abundants. A Catalunya fa uns anys el Centre d'Història Contemporània va emprendre el projecte de comptabilitzar i identificar els noms dels soldats morts durant la passada guerra civil (1936-1939). Amb l'esperit simplement d'aportar dades documentals sobre l'impacte del servei militar, detallem la relació de joves reusencs que no retornaren a casa.

Soldats originaris de Reus morts a Cuba (1862-1865)[3]

- Narcís Muster Camell, fill de Ramon i Narcisa. Caporal de la 4a. companyia (2n.batalló). Mort el 19-12-1862.
- Antoni Soler Pellicer, soldat mort el 1863.
- Joan Sabet Francesc, fill d'Aleix i de Dolors. Morí el 21-05-1864 a l'hospital flotant del vapor *María*, on servia.
- Pere Balanyà Cervera, fill de Josep i Antònia, morí a l'hospital militar el 18-03-1865.
- Josep Pérez Brugué, fill de Josep i Isabel. Forner de 26 anys i caporal de la segona companyia d'artilleria de l'Havana, mort a l'hospital de Santo Domingo el 8-04-1864.

D'altra banda, per evadir l'obligació de servir a ultramar, o a fora de la península ibèrica, es produïen petits moviments migratoris a l'estranger. Seguint amb el cas de Reus, a inicis del segle XX, cal pensar que en aquell moment, anar a l'exèrcit era una càrrega feixuga per a les famílies modestes, ja que es perdia temporalment un membre jove, que en el pitjor dels casos podia ser que morís per malaltia o en combat (llavors Espanya estava enfrontada amb el Marroc). Hom es podia lliurar d'aquesta obligació per defecte físic, alçada, ser fill de mare vídua o pare sexagenari, tenir un altre germà al servei o bé pagar una elevada suma de diners per un

substitut[4]. No és estrany que l'opció de la deserció fos triada per una part dels quintes. Segons l'expedient de la lleva del 1917 de Reus, conservat a l'Arxiu Comarcal del Baix Camp[5], prop d'un 12 % dels homes nats el 1896 no es presentaren al reclutament. Els noms dels pròfugs són:

-Magí Andreu Escudero	-Antoni Escoda Vidal	-Alfred Martí Amorós
-Agustí Andreu Sanfeliu	-Eduard Estirles Recort	-Antoni Martí Martí
-Josep Bertrán Ferreres	-Lluís Ferrer Monter	-Joan Sabater Roquer
-Pau Bonet Marca	-Antoni Gumbau Jardí	-Joan Pedret Boquer
-Josep Buscas Casals	-Josep Llavèria Ripoll	-Magí Plaza Adseries
-Francesc Cabrer Pallarès	-Ramon Llop Fort	-Joan Ponts Bages
-Salvador Clarassó Pons	-Pere Llurba Ferrer (residia a Amèrica)	-Pere Noguer Roiger
-Jaume Ciurana Borrell	-Miquel López Sastre	-Emili Torres Tabert
-Francesc Cortina Cabacés	-Antoni Herrero Matencio	-Ricard Urenya Poell
-Josep Domènec Rodón		-Baltasar Vallès Sender

Algun/s d'aquest/s jove/s fou considerat desertor simplement per ser desconeguda la seva residència. És possible que la família sencera hagués emigrat a un altre indret i no hagués comunicat el trasllat a l'ajuntament. Caldria efectuar més estudis per poder aprofundir en aquesta interessant dinàmica migratòria.

Entre les fonts més utilitzades pels historiadors a les èpoques contemporànies hi ha les escrites i les orals. Les primeres es localitzen en els arxius, siguin públics o privats; les segones són més subjectives, però ens poden indicar detalls que els registres ignoren. Complementar l'ús d'ambdues és la millor solució. Si prèviament a l'entrevista d'una persona, sobre un tema concret, podem investigar i localitzar dates i noms, les dades obtingudes ens ajudaran en gran manera a canalitzar la conversa i a evitar la dispersió de dades orals. En els pobles petits, a causa de la limitació demogràfica, és més senzill recuperar testimonis del passat, establir llaços familiars, reconstruir trajectòries de vida, en especial quan entremig hi ha el fenomen migratori. A les ciutats, els problemes són majors, a causa de les restriccions en l'accés als registres civils o padrons d'habitants recents. Les guies telefòniques són sovint un únic recurs per poder localitzar descendents de determinades persones i obtenir fotografies antigues; les crides a través de la premsa, també aporten agradables sorpreses.

[1] Vegeu, SALES, NÚRIA. *Sobre esclavos, reclutas y mercaderes de quintos*. Barcelona: Ariel, 1974.

[2] COLLAZOS RIBERA, JOSEP ANTONI. "La substitució al Baix Gaià durant el Sexenni Revolucionari (1868-1874)", *Estudis Altafullencs*, 22 (1998) 61-72; COLLAZOS RIBERA, JOSEP ANTONI. "La resistència a les quintes al segle XIX: la qüestió dels substituïts a la Terra Alta", en: *Segones Jornades d'estudi a la Terra Alta*. Batea, 1998, 289-306 i COLLAZOS RIBERA, JOSEP ANTONI. "Substitució o pròfugs. Oposició a les quintes a la Conca de Barberà durant el sexenni

revolucionari (1868-1874)", *Aplec de Treballs*, Montblanc, 19 (2001) 89-104; VERNET I BORRÀS, JOAN. *Anar a escola i a soldat a Reus i al Baix Camp durant el sexenni democràtic (1868-1874)*. Reus: Centre de Lectura, 2002; VALLVERDÚ I MARTÍ, ROBERT. "Aportació a la defensa de Tarragona i el seu cost durant la tercera carlinada". *Quaderns d'Història Tarraconenses*, XIII (1994) 279-304; VALLVERDÚ I MARTÍ, ROBERT. "Barberà de la Conca, un baluard liberal durant la Tercera carlinada". in: *Recull Bartomeu Darder i Pericàs (1894-1944)*. Tarragona: Estació de Re-

cerca Bibliogràfica i Documental "Margalló del Balcó", 1994, 121-139; VALLVERDÚ I MARTÍ, ROBERT. "El carlisme a la Canonja". *Treballs Canongins*, CEC "Pons de Castellví", 2003, 133-155.

[3] Arxiu Històric Comarcal del Baix Camp [= AHCBC], *Fons municipal de Reus*, serveis militars, sig. 1843-D.

[4] Vegeu el recent article de CIFUENTES PEREA, JOSÉ LUIS. "Constantí 1895-1898. Cuatro años de quintas". *Estudis de Constantí*, 24 (2008) 21-65.

[5] AHCBC, *Fons municipal de Reus*, sig. 6.450.

EL PERSONATGE:

Lluís de Castellví i de Vilallonga. Tinent General (*26-X-1840 +24-IX-1918)

[12/2/14+1]

Jordi Morant i Clanxet

Publicista

Portal del Carro, 5è, 2ª (43.003 – TARRAGONA)

El nostre personatge pertanyia a una noble casa tarragonina, amb antecedents des de 1342, i que ja es trobava a Tarragona incardinada amb la seva gent des de la primera meitat del segle XVIII. Procedia de Montblanc, però des de mitjans segle XV, havien estat senyors de Masricart ([FUENTES \[1989\] 140-145](#)). En l'escut: d'atzur, un castell d'argent amb tres homenatges maçonat de sable; en cap, les armes d'Aragó, Sicília i Navarra ([ROVIRA \[2000\] 82; ROVIRA \[2005\] i ROVIRA \[2008 e.p.\]](#)). Membre dels **Castellví montblanquins** va ser **Francesc de Castellví Oballe d'Obando**, l'autor de les famoses *Narraciones Históricas* ([GÜELL \[2007www\] 32](#)), *rebesonclastre* del nostre personatge ([GUAL \[1993\] 4-5, ROVIRA \[2000\] 81-82 i Rovira \[2005\] quadre genealògic a la p. 67](#)).

Castellví de Vilallonga veié la primera llum a Tarragona el 26 d'octubre de 1840, essent fill de **Josep-Antoni de Castellví** i de

Vicenta de Vilallonga, filla dels barons de Ségur, on havien casat el 26 de novembre de 1829. El pare, nat a Montblanc, s'havia immortalitzat en el setge de Tarragona de 1811. També havia intervingut en la guerra del Trienni Liberal, concretament el 1824, quan l'ajuntament tarragoní el proposava com a tinent del terç reialista que es veié obligat a aixecar; el febrer de 1833 fou nomenat elector del nou consistori municipal ([MORERA \[1959\] V, 391 n.129, 411](#)).

Germà seu va ser **Narcís de Castellví de Vilallonga**, destacat carlí de les contrades tarragonines. **Narcís**, va ser llicenciat en dret, secretari del Col·legi d'Advocats de Tarragona (1858) i diputat carlí pel Vendrell el 1871 ([VALLVERDÚ \[1997\] 19 n.12 i 34; ESCODA; TOLDRA \[1999\] 40-41](#)).

A Tarragona tenien casa parada al carrer de les Escrivanies Velles (encara que mantingueren la pairal montblanquina), i és en l'institut d'aquesta ciutat on **Castellví** inicià el

batxillerat, i on, amb l'edat adequada, optà per la milícia com a forma de vida, ingressant a l'Escola Especial de l'Estat Major l'1 de setembre de 1858.

La seva brillantíssima carrera, de les més productives dutes a terme per un català, la coneixem de prop gràcies al seu nodrit expedient de l'Arxiu General Militar de Segòvia, i a les notes cedides amablement pels membres de la família **Castellví-Bosch-Llabrús**. Pertanyé al cos de l'Estat Major, i després de lluitar a Cuba en la Guerra dels Deu Anys i en la Tercera Carlinada, el 1888 era nomenat governador de Jaca i l'any següent del castell de Montjuïc. Fins el 1893 fou cap de la brigada del districte militar de Catalunya, i el 1896 cap de l'Estat Major del IV Cos de l'Exèrcit. Fins el 1899 fou comandant general de la Divisió de Cavalleria en instrucció del mateix cos. Membre de comissions actives del Govern fins el 1902, fou comandant general de la divisió de Cuba per a la Instrucció de Catalunya, ocupant el càrrec de sotsinspector de tropes actives i reserves de les zones de reclutament de la IV Regió Militar, fins el 1908; conseller del Consell Suprem fins febrer de 1910 i capità general de la III Regió.

El llistat cronològic de llurs destinacions, accions de guerra i distincions, pot fer-nos una idea de la seva trajectòria militar, i ens permet no haver de ser prolixes a l'hora d'enumerar amb detall una carrera que ens ocuparia massa pàgines.

1862 Destinat al Regiment de la Princesa núm. 4.

1863 Pràctiques al Regiment de Cavalleria d'Almansa (maig) i al de Borbó (octubre).

1864 Destinat a Barcelona, presta servei a l'Institut General de les Balears. Ascendit a capità d'Estat Major i destinat a Cuba. Desembarca a Cadis a finals de 1865.

1868 Malalt als Estats Units (juny), el mes d'octubre dona inici a les seves grans campanyes a Cuba.

1869 Nomenat cap d'Estat Major a la Capitania General de *Sancti Espiritus*, s'incorpora a les ordres del mariscal de camp **Eusebio Pueyo**. El maig pren part a la campanya de *San Gerónimo*, *Las Rocas*, *Remedios*, *Magarabanda* i *Mercedes*. Ascendeix a tinent coronel cap de la columna de reconeixement de la zona *Potrero de los Ángeles*, tenint igualment al càrrec la columna de vanguardia de **Sánchez Seiojas**. En les topades amb l'enemic aconseguí ocasionar-li nombroses pèrdues, i capturar més de 40 cavalls pertretxats. Destinat a la Capitania General de *Cinco Villas*. Sobre la Guerra dels Deu Anys a Cuba hi ha diverses monografies per seguir-ne l'evolució (**ROLDÁN [1988]; CSEDN [1995], etc.**).

1870 Destinat a operacions de campanya (com ho estaria els propers quatre anys), en el decurs de les quals, i per premiar les accions de guerra se li concedeix la Creu de Segona Classe al Mèrit Militar (R.O. de 29 de novembre de 1871).

1871 Intervé en l'acció de *Laguna de Mata* i *Cienfuegos*, així com en diversos fronts, *Montes de Quesada* i *Puerca*. El 31 de juliol és ascendit a coronel pel seu heroic comportament a *Cienfuegos*.

1872 Destinat com a cap d'Estat Major de la comandància de Santa Clara, opera en diverses missions de reconeixement a les immediacions de

Sancti Spiritus, a *Puerto Príncipe* i a les muntanyes.

1873 El 22 de maig se li atorga, també per mèrit de guerra, una nova Creu al Mèrit Militar. La vigília de Nadal desembarca a *Júraró* i passa a *Soledad* i a *San Gerónimo*.

1874 Opera a *Puerto Príncipe* i més tard a l'Havana. El 31 de juliol, embarca cap a la península en el vapor correu "Comillas", que el du a Santander, des d'on passa a Barcelona. Ascendit per "*Mención Honorífica*" en virtut de les operacions portades a terme a Cuba. A Catalunya és destinat a la lluita contra els carlins, i assisteix a les accions de Masdenverge, Capellades Fontrubí, les muntanyes de Berga, la Maladeta, Igualada i Vic. Les operacions sobre aquesta tercera guerra carlina es poden seguir a la bibliografia(BOLÓS [1928]; VAYREDA [1950]; VALLVERDÚ [1997]).

1875 Intervé en la presa d'Olot, ciutat fortificada dels carlins; també a les de Ripoll i la Seu d'Urgell. És distingit en una R.O., en base a les campanyes i mèrits acumulats durant la seva actuació a Catalunya, en especial a Olot. També se li concedeix, posteriorment, la comanadoria de l'Ordre de Carles III.

1876 Per R.O. de 27 de desembre li és concedida la medalla d'Alfons XII amb els sapadors de "Montavieja" de la Seu d'Urgell. Estigué a Irún, i en alguns altres escenaris de lluita, fins acabar la guerra carlina. L'abril torna a Barcelona, i per R.O. se li concedeix una altra creu al mèrit militar per accions de guerra.

1877 Se li atorga la medalla commemorativa de les campanyes de Cuba amb distintiu vermell i quatre passadors. Per R.O. del 3 d'abril se li concedeix igualment la Creu de tercera classe al Mèrit Militar, i

novament una altra de segona classe, per premiar mèrits de guerra.

1883 Ascendit a coronel i traslladat a la Capitania General de Navarra.

1884 Nomenat segon cap de la secció de la Capitania General de Castella la Nova.

1885 Cap de l'Estat Major de les tropes que operen a Sant Ildefons.

1886 Se li concedeix la placa de Sant Hermenegild.

1888 Ascendeix a brigadier[GdM, 77, de 17-03-1888], amb residència a Madrid. És governador militar de la plaça, del castell de Montjuïc i de la província d'Osca.

1889 Cap de la brigada militar de Catalunya.

1890 Durant la vaga general d'obres a Barcelona se li encomana la vigilància del Regiment d'Infanteria de Guipúscoa, del de Cavalleria d'Alcàntara, i del primer d'Artilleria de la guarnició de Mallorca en campanya. Actua a Sant Martí de Provençals i a Sant Andreu, amb els regiments Guipúscoa, Alcàntara i el Batalló de sapadors de Figueres. Imposició de la Gran Creu al Mèrit Militar[GdM, 75, de 16-03-1893], atorgada per premiar la seva actuació i professionalitat. Torna a Barcelona i és cap d'Estat Major de la Capitania General de Barcelona.

1892 Acompanya al capità general de Catalunya en unes maniobres militars entre Almacelles i Montsó.

1893 Li és concedida la Gran Creu de l'Ordre de Sant Hermenegild. Nomenat cap de l'Estat Major. Acompanya al capità general a una gran desfilada militar a la Gran Via de les Corts, i és present a l'episodi terrorista de dues bombes explosionades per l'anarquista **Paulí Pallàs** (24 de setembre). Amb tres greus ferides als braços fou dut a cavall a l'Hospital Militar.

1894 Guareix de les ferides a l'hospital, mentre la Superioritat incoa expedient a favor seu pels serveis prestats.

1896 És ascendit a general de divisió i nomenat comandant general del IV Cos de l'Exèrcit.

1899 Autoritzat a fixar residència a Barcelona en situació de caserna.

1900 Nomenat i destinat a les immediates ordres del capità general de Catalunya. Presideix el jurat d'un concurs de tir dut a terme al camp de la Bota de Barcelona. El capità general el nomena president de la junta creada per a l'estudi d'un camp d'exercicis de tir.

1902 Per R.O. de 6 de març és nomenat comandant general de la divisió de Cavalleria de Catalunya. És inspector de tropes de la IV Regió. És nomenat governador militar de Barcelona, i pren part activa en la mobilització de tropes a conseqüència de la vaga general. Més tard comandà unes maniobres militars a Tarragona.

1903 Interinament té cura de la Capitania General de Barcelona.

1904 Nomenament de sotsinspector de les tropes de la IV Regió.

1907 Responsable del comandament del IV Cos de l'Exèrcit.

1908 Passa a la Reserva.

Del seu full de serveis cal destacar, a més de les campanyes militars a Cuba i a Catalunya durant la Tercera Carlinada, l'atemptat amb bomba de l'anarquista cambrilenc **Paulí Pallàs Latorre** contra el capità general **Arsenio Martínez Campos**, a la desfilada del 24 de setembre de 1893, episodis, tots aquests, que segurament es poden ampliar amb bibliografia més específica.

Lluís de Castellví de Vilallonga serví a l'exèrcit espanyol durant 60 anys i 24 dies, començant de soldat a l'Escola Especial de l'Estat Major el 1858 i passant a la Reserva a Barcelona el 1908, de tinent general.

Data	Ascens i graduació	Data	Ascens i graduació
01-09-1858	Soldat de l'Escola Especial	01-05-1876	Tinent coronel d'Estat Major, p.a.
20-07-1860	Sotstinent d'infanteria	16-03-1888	Brigadier de serveis i circumstàncies militars
13-07-1862	Tinent	09-08-1889	General de brigada per serveis i nova denominació
20-01-1864	Capità d'Estat Major a Ultramar	29-01-1896	General de divisió, per serveis i circumstàncies
10-08-1864	Tinent Coronel per mèrits de guerra [= p.m.g.]	14-02-1908	Tinent general
31-03-1871	Coronel	1908	Passa a la Reserva
01-04-1873	Comandant de l'Estat Major per antiguitat [= p.a.]	1918	Mor a Barcelona

Lluís de Castellví i de Vilallonga es casà a Tarragona el 10 de setembre de 1878 amb **M. Dolors de Feliu i Domingo**, a la sagristia major de la Catedral. La núvia era filla dels

reusencs **Manuel de Feliu** i **M. Carmen Domingo**. Oficià el canonge governador de l'arquebisbe i secretari de la Cambra, enregistrant civilment l'acte el llavors jutge municipal **Emili**

Morera Llauradó(**ARCT, Matrimonis de 1878, f. 100**).

Fill i successor seu fou **Manuel de Castellví de Feliu**, cavaller del Reial Cos de la Noblesa Catalana (1927), pare del que fóra president de la Cambra de la Propietat Urbana de Tarragona, **Lluís de Castellví Bosch-Labrús**, vescomte de Bosch-Labrús (1921-2001), i de **Manuel de**

Castellví Bosch-Labrús, cavallers del RCNC (1969 i 1984, respectivament) (**BRU; FLUVIÀ [1998] 46-47**).

El nostre personatge dugué a terme l'edificació de la magnífica mansió dels **Castellví**, a la Rambla Nova, projectada per l'arquitecte **Ramon Salas i Ricomà**, on hi visqué habitualment, per bé que traspassà a Barcelona el 24 de setembre de 1918.

Lluís de Castellví i de Vilallonga (1840-1918), amb l'uniforme de tinent coronel de l'exèrcit de Cuba.
Vers 1874. Família Castellví, vescomtes de Bosch-Labrús.

FONS I BIBLIOGRAFIA

AGMS = Arxiu General Militar de Segòvia.
ARCT = Arxiu del Registre Civil de Tarragona.
GdM = Gaceta de Madrid.

BOLÓS [1928]
BOLÓS Y SADERRA, JOAQUIN DE. *La guerra civil en Cataluña 1872-1876. Su organización. Ligeros apuntes, episodios y recuerdos.* Barcelona: Rafael Casulleras, 1928.

BRU; FLUVIÀ [1998]
BRU DE SALA, LLUÍS; FLUVIÀ I ESCORSA, ARMAND DE. *Nobiliari del Reial Cos de la Noblesa de Catalunya.* Barcelona: Reial Cos de la Noblesa, 1998.

CSEDN [1995]
CENTRO SUPERIOR DE ESTUDIOS DE LA DEFENSA NACIONAL. *La presencia militar española en Cuba (1868-1895).* Madrid: Ministerio de Defensa, 1995.

ESCODA; TOLDRA [1999]
ESCODA MÚRRIA, COIA; MERCÈ TOLDRA DALMAU. *El Col·legi d'Advocats de Tarragona. La seva història. 1845-1999.* Tarragona: Il·lustre Col·legi Provincial d'Advocats, 1999.

FUENTES [1989]
FUENTES GASÓ, MANUEL. *Esglésies i senyorius de la Canonja i Masricart.* Tarragona: Centre d'Estudis Canongins "Ponç de Castellví", 1989.

GUAL [1993]
GUAL VILÀ, VALENTÍ. "El testament de Joan de Castellví Rogas". *Missiva*, Delegació de Tarragona de la SCGHSV, 2 (juliol-agost 1993) 5-6.

GÜELL [2007www]
GÜELL, MANEL. "Francesc de Castellví i les seves *Narraciones Históricas*". A *Carn!* [En línia], Gener de 2007, núm. 3, Disponible a: <www.acarn.cat>.

MORERA [1959]
MORERA LLAURADÓ, EMILI. *Tarragona Cristiana. V.* Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Diputació, 1959.

ROLDÁN [1988]
ROLDÁN DE MONTAUD, INÈS. *Guerra y hacienda en Cuba, 1868-1890.* Madrid: Agencia Española de Cooperación Internacional. Servicio de publicaciones de la Dirección General de Relaciones Culturales y Científicas, 1988.

ROVIRA [2000]
ROVIRA I GÓMEZ, SALVADOR-J. *Rics i poderosos, però no tant. La noblesa a Tarragona i comarca al segle XVIII.* Tarragona: Publicacions del Cercle d'Estudis

Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, 2000.

ROVIRA [2005]
ROVIRA I GÓMEZ, SALVADOR-J. *La Baixa noblesa de la Conca de Barberà a l'Edat Moderna.* Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 2005.

ROVIRA [2008 e.p.]
ROVIRA I GÓMEZ, SALVADOR-J. *Armorial dels nobles de les comarques meridionals del Principat de Catalunya (edat moderna).* Tarragona: Diputació, 2008 [en premsa]

VALLVERDÚ [1997]
VALLVERDÚ I MARTÍ, ROBERT. *El tercer carlisme a les comarques meridionals de Catalunya (1872-1876).* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997 (Abat Oliba, 177).

VAYREDA [1950]
VAYREDA, MARIÀ. *Records de la darrera carlinada.* 2ª. ed. Barcelona: Selecta, 1950 (Biblioteca Selecta, 72).

NOTÍCIES:

Cicle de xerrades sobre Montjuïc

El 21 de març de 2007 es va convocar la xerrada de Salvador Tarragó: "L'arquitectura militar del cim de Montjuïc", dins del Cicle de Xerrades i Itineraris "Montjuïc, tresor de Barcelona". L'acte va tenir lloc al Centre Cívic el Sortidor de Barcelona, a les 20h.

[Infocentres, 43, 8]

Tots els Noms. Butlletí núm. 1. Setembre 2007

Benvinguda al primer butlletí del projecte Tots els Noms. En cada butlletí us informarem periòdicament de les novetats relacionades amb el projecte de recuperació de memòria històrica en el Penedès i de les notícies més destacades vinculades amb els períodes de la Segona República a la Transició democràtica. La pàgina web del projecte està en reformes continuament per a millorar. Consulteu sovint els diferents apartats per veure les darreres actualitzacions. Properament s'inclouran nous apartats.

[IRMU]

Materials didàctics sobre la GCE

Dimarts 6 de novembre de 2007, va tenir lloc la presentació pública dels materials didàctics "Guerra Civil a Catalunya. Veu dels sense nom", de Gemma Tribó, Carme Sierra i Carme Bastida, a cura de Josep Fontana. L'acte es va celebrar a les 19h., a les cotxeres del Palau Robert de Barcelona, i va estar organitzat pel *Memorial Democràtic*.

[www.lrmu.org.]

Conferència sobre el setge de Madrid a la GCE

El 9 de novembre de 2007, a les 19h., la sala Polivalent de Marçà fou l'escenari on es pronuncià una conferència sobre "Corresponsals estrangers durant el setge a Madrid i la caiguda de Catalunya", en el marc de les V Jornades "No jubilem la memòria".

[www.nojubilemlamemoria.tk i www.lrmu.org]

Emergeix la muralla del Mar a Barcelona

Les obres prop de l'Estació de França descobreixen el baluard del Migdia, un mur d'un centenar de metres datable al s. XVI, bastit per defensar la costa d'atacs piràtics. Han emergit dos parts de muralla a banda i banda del baluard, dos cantons de 25 metres i un tercer braç de 10, i s'ha excavat a cinc metres de profunditat, fins on arribava l'aigua. L'anomenada muralla del mar, iniciada a principis del segon quart del s. XVI, contenia fins a tres baluards, a més del de Migdia, el de Llevant i el de Ponent, aquest últim, enderrocat al s. XIX, adherit a les muralles medievals de les Drassanes. Pel què sembla, la construcció murada podia haver estat obra de l'enginyer italià Giovanni Batista Calvi. La troballa amenaça els projectes de construcció a la zona, no només el de la Biblioteca Central, sinó també el de 288 habitatges d'alt standing de l'empresa Sacyr-Vallhermoso.

[www.avui.cat.]

La Senyera del Batalló, de la Guerra de 1640

Un estendard de la Guerra dels “Segadors” i que probablement també va servir a un batalló d’artilleria lleugera del Vallès Occidental a la defensa de Barcelona durant la Guerra de Successió, el 1714, es va mostrar al Museu d’Història de Catalunya a l’exposició temporal *Catalunya i la guerra de Successió*. No es va ressaltar el valor de l’exhibició de la peça, però el diumenge 27 de gener de 2008 va sortir publicat a *La Vanguardia* la peripècia de com havia estat amagada la bandera durant tres segles.

La descripció iconogràfica del penó és la següent: es tracta de dos rectangles petits de 177 x 144 cm., acabats en angle en un dels cantons, el teixit és tafetà de lli; té decoracions per les dues cares dels llenços i estan acabats amb un ribet de llana; destaquen quatre imatges religioses, pintades a mà: en un llenç està la Mare de Déu del Roser i Sant Pere, cadascun d’ells amb els atributs propis (el roser i les claus) amb una falç a l’extrem corbat; a l’altre cantó estan Sant Llorenç i Sant Antoni de Pàdua, també amb una altra falç que al seu interior conté una peça de fusta, la qual identifiquem amb la que servia de protecció pels camperols quan llauraven.

L’estudi l’ha realitzat el Museu d’Història de Catalunya, el Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa i Josep Porter i Moix, expert en vexil·lologia (la ciència que estudia les banderes). Les primeres hipòtesis provisionals, són que originàriament el penó pertanyia a una confraria agrícola que el va utilitzar per anar a la guerra. Els experts consideren el treball de les pintures d’escassa qualitat artística, i pensen que es poden atribuir a un artista local que pot haver-se equivocat al pintar Sant Antoni de Pàdua, enlloc de Sant Antoni Abat, ja que aquest era el patró dels camperols en aquella època. Podria haver estat la bandera d’una unitat de dragons, formacions militars que lluitaven a peu o a cavall i que tenien estendards en forma trapezoïdal com el que estem tractant. Per tot això, els experts que l’han estudiada, han considerat l’ensenya com una peça excepcional del segle XVII.

No tenim coneixement exacte de les vicissituds que ha tingut dita ensenya del Batalló, però es pensa que podia haver estat custodiada en convents o centres religiosos. Una de les persones que va mantenir amagada aquesta ensenya militar gremial va ser Frederic Escofet i Alsina, militar que va donar suport a Francesc Macià quan va proclamar la República Catalana el 14 d’abril de 1931, i el president el va nomenar cap dels Mossos d’Esquadra, des d’aquell mes; posteriorment, va ser comissari general d’Ordre Públic del govern de la Generalitat. Escofet havia explicat oralment que la bandera havia participat en la Guerra de Successió de 1714, i que en la defensa de Barcelona va ser l’estendard d’un batalló d’artilleria lleugera del Vallès Occidental que va arribar a la capital per ajudar-la de l’atac de les tropes borbòniques. Després, l’any 1936, Frederic Escofet va lliurar l’ensenya en custòdia a un cosí seu, el doctor Bartomeu Pascual Muntané. Aquest metge psiquiatre, coneixedor de la responsabilitat de preservar aquest símbol per a Catalunya, va embolicar-lo amb un drap de fil i el va guardar en una caixa de núvia, la que la seva mare havia rebut en el seu dot al casar-se. Va romandre ocult els anys de la Guerra Civil (1936-1939) i de la dictadura del general Franco (1939-1975). Dos anys abans de morir, el doctor Pascual, el 1977, va traspasar la custòdia i la responsabilitat de la bandera a un jove deixeble seu, Enric Cat, metge de Girona, segons explica ell, i ho féu amb els mateixos requisits d’amagar-la fins que Catalunya i els seus ciutadans tinguessin plenes garanties. Ara fa un any, el metge gironí va considerar que era el moment per donar l’estendard al país i ho va fer a través del Museu d’Història de Catalunya.

Ara ens queda esperar dues vies: que els tècnics puguin aprofundir i ampliar l’estudi preliminar de l’ensenya, i que el Museu organitzi aviat una nova exposició monogràfica, dedicada a mostrar aquesta senyera en el seu context històric, per tal que, amb més coneixement, puguem apreciar el seu significat excepcional.

[Núria Florensa i Soler]

Extracte de *La Vanguardia* (27/01/2008)

Presentació de llibres: GCE i Guerra del Francès

Dimarts 12 de febrer de 2008, tingué lloc a la seu del Museu d'Història de Catalunya, la presentació de les actes del *Congrés Ocupació i resistència a la Guerra del Francès (1808-1814)*, a partir de les 19h.

L'endemà dimecres dia 13 de febrer de 2008, a les 20h., va tenir lloc la presentació del llibre d'Antoni Moliner, *Catalunya contra Napoleó. La Guerra del Francès. 1808-1814* (Lleida: Pagès Editors, 2008). A més de l'autor, l'editor i el director del MHC, la presentació va recaure sobre el catedràtic d'història contemporània de l'UAB, Albert Balcells.

Dimecres 28 de maig de 2008, La seu de l' Institut d'Estudis Ilerdencs, fou l'escenari on es celebrà l'acte de presentació del llibre *Polítics i militars a la Guerra del Francès, 1808-1814*, de Maties Ramisa, presentació que anava a càrrec de Manuel Lladonosa.

Ramon Arnabat i Cristina Ros van presentar divendres 30 de maig de 2008, a la sala polivalent de la Munia de Castellví de la Marca (Alt Penedès), el llibre *Els joves i la Segona República i la Guerra Civil al Penedès*. L'acte, començà a les 20:00h., i estava organitzat per l'Institut d'Estudis Penedesencs.

El mateix dia, a Barcelona, s'esdevingué la presentació de: *El Poble-sec (1936-1939). Un barri en guerra*, de M. Rosa Blanes, Josep Fabra, Roser Garcia, Núria Sanahuja i M. Glòria Sánchez. L'acte fou a les 20:00h., al Centre Cívic el Sortidor, i va ser organitzat pel Centre d'Estudis Històrics del Poble-sec.

La capital catalana, també acollí, el mateix dia, la presentació de: *Gràcia, temps de bombes, temps de refugis*, obra de Josep M. Contel. L'acte anà a càrrec d'Antonio Franco i s'esdevingué al Col·legi Sant Josep a les 20:00h, organitzat pel Taller d'Història de Gràcia.

Presentació del llibre de Ramon Arnabat Mata *La repressió franquista al Baix Penedès*, al local Nostra Llar de Santa Oliva, a les 20h., organitzada pel Centre d'Estudis Penedesencs.

[www.mhcat.net i IRMU]

LA CITA

"Porque mediante la pluma de los escritores los muertos biven, los mudos hablan, los ausentes son presentes, lo que no vimos sabemos, y conocemos mil diversidades de gentes que no vimos".

COLLADO, LUIS. *Platica manual de artillería.....*
Venecia, 1586, f. II.

LA PUBLICÍSTICA MILITAR

De poc serveixen les grans gestes dels soldats, si no hi ha qui les reculli, les "processi", i les

publicui per ventilar-les al llarg i ample del món. Tot sobirà, tot regne o país, s'ha preocupat alguna vegada de comptar amb una ploma darrera dels canons, que fes lliscar la tinta amb les 'glòries' de llurs militars. Les gestes dels súbdits fidels són llavor de reclutes més nombrosos i més motivats.

No és difícil trobar literats i cronistes acompanyant exèrcits en campanyes, per proclamar-ne els èxits i deixar-ne una bona constància històrica. A la guerra de Catalunya de 1640, s'hi apuntaren Francisco-Manuel de Melo i Pedro Calderón de la Barca, i amb tot, les cròniques d'aquells primers anys de guerra són moltes més que dues. La primera cita que presentem és de Luis Collado, que excel·lia en l'art dels canons, però també es reconeixia un gran humanista. La segona vé de la ploma dels p. jesuïtes, magnífics escrutadors de saviesa popular.

"Bien sabeis que de Troya, ni de Alejandro Magno, con haber sido tan grandes, no hay más rastro ni memoria de la que nos dan los libros, y así en este humano no hay más camino de perpetuarse que los escritos. Procurad ser amigo de los historiadores y de los que escriben linajes".

Cartas de algunos padres de la compañía de Jesús, sobre los sucesos de la monarquía entre los años de 1634-1648. VI, en MHE, vol. XVIII. Madrid: Manuel Tello, 1888-1893, p. xix.

RECENSIONS:

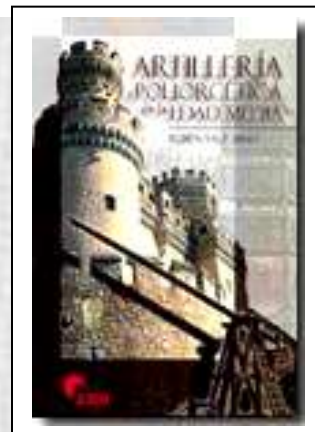
[Nombre de notes / Nombre de centres documentals consultats / Nombre de bibliografia citada
(+ hemeroteca) + acceptable, ++ bó, +++ excel·lent, ++++ extraordinari]

SÁEZ ABAD, RUBÉN. *Artillería y poliorcética en la Edad Media*. Madrid: Almena, 2007, 234 p.

«Les operacions més espectaculars i importants en les guerres medievals, eren els setges, per damunt de les batalles campals. La major part de les operacions bèl·liques es dirimien al voltant dels murs d'algun castell, més que no pas en camp obert, en una proporció de 99 a 1. La societat medieval era una societat organitzada per a la guerra i modelada pels enfrontaments armats, comprenent el concepte de guerra en el seu sentit més ample. Tanmateix, la guerra en el context europeu presentava uns caràcters propis que la feien molt especial: es tractava d'una guerra amb un alt desig d'independència dels petits regnes i, d'altra banda, tenia un elevat component religiós, era la guerra entre cristians i musulmans, plasmada en la Reconquesta de la Península Ibèrica o en les Croades a Terra Santa. Un treball de qualitat i de profunda investigació, on es pot fruit d'uns interessants relats i de documentació de primera mà.

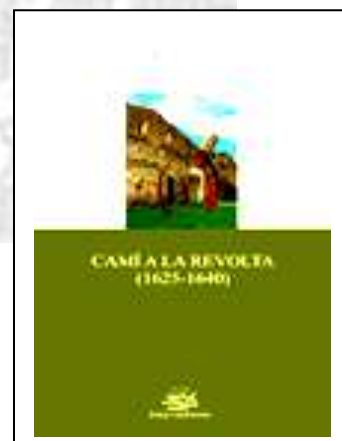
Sumari: "Introducción / Fuentes para el estudio de la maquinaria bélica. Las fuentes documentales medievales / Los restos arqueológicos / Las representaciones gráficas / La arqueología experimental / La poliorcética en la Edad Media. Consideraciones generales / La maquinaria bélica en el mundo bizantino / La maquinaria bélica en el mundo musulmán / La maquinaria bélica en el mundo cristiano / La maquinaria bélica en la península ibérica / La artillería en las batallas campales / La maquinaria bélica en la guerra naval / La arqueología experimental / Conclusiones / Apéndices: Empleo de la maquinaria bélica en los reinos musulmanes de la Península Ibérica; Empleo de la maquinaria bélica en el reino de Aragón; Empleo de la maquinaria bélica en el reinado de los Reyes Católicos / Bibliografía".

[www.artemisleon.com / www.centraldelibro.com]

GÜELL, MANEL. *Camí a la revolta (1625-1640)*. Lleida: Universitat, 2008 (Josep Lladonosa, 9), 209 p. [588/17/200 +++]

Manel Güell és un historiador necessari de consultar per a les biografies de personatges bàsics de la història militar catalana i hispànica del segle XVII, així com per a diferents aspectes militars d'aquesta època i en especial de les terres tarragonines. Fruit del seu laboriós treball és el llibre *Camí a la revolta (1625-1640)* que obtingué el 18è Premi Josep Lladonosa d'història local dels Països Catalans, que afortunadament ha tingut difusió popular, ja que a la diada de Sant Jordi -de l'any de la seva publicació-, el diari lleidatà "La Mañana" en va distribuir-ne un en cada exemplar adquirit pels seus lectors, i, en conseqüència, cal felicitar-los per tan bona iniciativa.

L'obra està dividida en cinc capítols precedits d'una introducció, els dos darrers dedicats a les conclusions i als diversos fons documentals i bibliogràfics. En el primer apartat l'autor analitza el projecte militar globalitzador propugnat per la monarquia hispànica de la *Unión de Armas*. El considera un projecte avançat al seu temps i especula sobre les possibilitats que podria haver proporcionat a la Corona -com després als Borbons- si el comte d'Olivares l'hagués pogut portar a terme. Aquí diferim de Manel Güell, al nostre parer, el mal del projecte de la *Unión de Armas*, pel que fa a Catalunya, era estructural, el *privat* va sobrevalorar els recursos humans dels catalans -com també la Generalitat i el Consell de Cent en iniciar la revolució política contra Felip IV, que van esperar més dels catalans i després a la guerra-, a més, de no tenir en compte el poc interès de bona part de la població catalana pels temes militars-imperials de la Corona. El mateix autor explícitament reconeix que en aquella situació, ni Olivares, ni Felip IV n'haguessin tingut prou: "*La guerra és com un monstre voraç que mai no en té prou amb el que s'empassa*" (p. 188). El seu bon descriptiu relat, ens recorda simbòlicament, la coneguda pintura de l'aragonès Francisco de Goya, "*Saturno*", en el moment que el déu s'està menjant el fill, com ritus antropofàgic, en aquest cas pictòric, per evitar perdre el poder.

El cos del treball de *Camí a la revolta* el formen: el segon capítol "*Les grans empreses de la dècada*", on de manera minuciosa s'explica la guerra de Màntua-Montferrat (1628-1631) i com es va viure el conflicte des de Catalunya, repassant tots els preparatius de la política militar de la dècada de 1630, les pressions de la monarquia, la resistència de les institucions i de les milícies locals, sense oblidar el marc general de la política geoestratègica imperial dels Habsburg de la dècada dels anys 30 fins a la guerra contra França el 1635, amb el reguitzell de desgràcies militars esdevingudes el 1637 amb Leucata; i en el capítol tercer és desenvolupa la llarga campanya militar de 1639 per la costosa recuperació als francesos de la fortalesa catalana de Salses. El noble portuguès Melo, va ser mestre de camp de l'exèrcit hispànic en aquell temps, i va participar militarment en la campanya, alhora que exercia de cronista. Va recollir que Espanya havia aplegat el més gran exèrcit que havia format fins aleshores, estimant-se en total en uns 30.000 homes pagats i mantinguts per Catalunya (F.M.MELO, *Guerra de Cataluña*, Llibre I, p. 24), a l'altra banda tenim el quadre que Güell presenta de les milícies trameses al setge de Salses per poblacions, per lleves, etc. (p. 172-173), un model a seguir del rigor exigible a la microhistòria. En aquesta línia, també Güell replanteja errors (p. 113) com l'activitat bèl·lica de *La crònica de Jeroni de Real (1626-1683)*, les dades donades s'havien utilitzat massa literalment, sense confrontar-les amb altres fons, així amb aquesta esmena evitem que certs errors es perpetuïn.

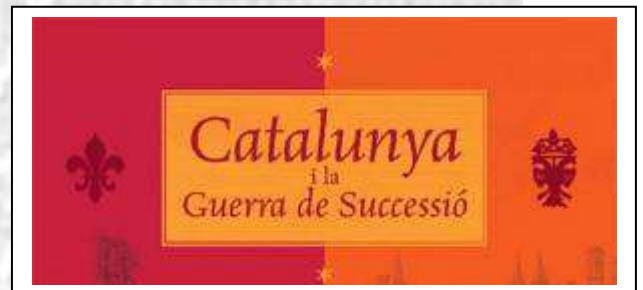
L'autor arriba, així, a un dels moments emblemàtics de la història de Catalunya: la Guerra dels Segadors, i com la campanya de Salses i els posteriors allotjaments militars a Catalunya la van propiciar. L'historiador considera que no és fins l'any 1625 que no es va manifestar la pressió del poder central, moment en el qual Madrid demandarà a Barcelona una nova política de donatius; les mobilitzacions hauran de rebre suport econòmic i logístic, voldrà censar els efectius humans i materials, etc. (p.187) A partir de la guerra contra França, Olivares era conscient que Castella tota sola no podia enfrontar-se a una població molt superior i amb més recursos com era la francesa, per això havia de fer contribuir a tots els regnes de la corona hispànica (en aquest punt segueix a l'historiador GOFFREY PARKER).

Manuel Güell és un expert historiador, amb molta cursa per recórrer encara, un bon exemple ha estat la seva idea, la gosadia i la realització pràctica de la revista periòdica *A Carn!* de la que tots en podem gaudir. Per aquesta joventut, en algun debat historiogràfic, que afortunadament he pogut mantenir amb ell, li he destacat el seu lleuger atreviment d'expressions coetànies. A tall d'exemple en el llibre que ressenyem: "efecte Leucata", "interessant còctel", "aplicació de terrorisme mediàtic" (tot a la p. 193); la qual cosa ell ha sabut i ha volgut defensar sempre, com un fet inherent a l'estil d'expressió pròpia de cada historiador. Certament, quan agafem un llibre seu, a més, de la profusió de fons i bibliografia consultada, la minuciosa seqüenciació que imprimeix per presentar la cronologia, o com en aquest cas, pels precedents a la guerra dels Segadors, ens resulta una obra quasi inconfusible, similars a les que els especialistes en art poden classificar d'alguns pintors. Així doncs, només resta congratular-nos per poder comptar amb aquest magnífic llibre que ens ordena el procés militar d'uns anys decisius de la història de Catalunya i també pel que fa a les relacions europees i, finalment, desitjar-li, amb la metàfora recurrent que hem estat utilitzant, que prossegueixi amb les ganes de regalar-nos innumerables treballs de la seva pinzellada fresca.

[Núria Florensa i Soler]

[N.de l'E.: La valoració amb *Rogers*, ha estat puntuada, aquest cop, per la recensionadora. S'està elaborant un complet índex toponomàstic i temàtic d'aquesta obra, que oportunament s'anunciarà i serà penjat a la nostra web - www.acarn.cat - perquè pugui ser consultable per tothom].

Catalunya i la Guerra de Successió. [Catàleg exposició del Museu d'Història de Catalunya. Del 17 d'octubre de 2007 al 20 de gener de 2008]. Text d'Agustí Alcoberro, doc. Conchita Mollfulleda. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, 2007, 242 p. [/307 ++]

La impecabilitat en les il·lustracions, com correspon a tot catàleg d'un gran museu, és l'element més destacable d'aquest volum, fruit de la mostra exposada al MHC entre mitjans d'octubre de 2007 i de gener de 2008. El llibre, exemple a seguir per a tot gran catàleg museístic que es vulgui fer preuar (paper setinat, a tot color, disseny interior, alt nivell de reproducció a les il·lustracions, etc.), és presentat pel conseller de la vicepresidència, Sr. Josep-Lluís Carod-Rovira i prologat per Jaume Sobrequès i Callicó, i s'estructura en els principals capítols de l'episodi successori: una interpretació de la Guerra (a tall introductori), la vinculació amb Catalunya, el plet dinàstic, Àustries i Borbons, l'austriacisme, etc. Destaquem els que més ens interessin: «La marxa de la guerra», «La resistència a ultrança», «La nació sotmesa» i «l'Exili».

Cada capítol inclou les diverses peces de l'exposició que s'hi poden vincular, impecablement reproduïdes, amb la seva corresponent fitxa al costat (nom, data, procedència, mides); també i sobretot, les peces gràfiques, quadres, gravats i planells amb mapes explicatius, els quals compten, a més, amb una breu ressenya explicativa. Desfilen, doncs, per les pàgines d'aquest catàleg, les reproduccions gràfiques coetànies dels principals setges i batalles de la contesa (Vigo, Màlaga, Torí, Mallorca, Milà, Nàpols, Mons, Almansa), les principals armes militars (espases, baionetes, espuntons, sabres i beines, pedrenyals i arcabussos, escopetes, canons) i, dins del capítol tocant al Principat,

les fites de: Lleida, 1707; Tortosa, 1708; Almenar, 1710; i també: Saragossa, 1710; Villaviciosa, 1710. Cal esmentar igualment un plànol anglès del campament de Prats de Rei (1711), i una munió d'impresos, cartes manuscrites, bans, medallons amb retrats, al·legories, goigs, a més dels esquemes explicatius i genealògics a tall complementari. Són especialment interessants el plànol de les fortificacions i l'expugnació del setge final de Barcelona (p. 138 i 141-145), i el de Cardona (p. 139).

El volum té l'encert de retratar, amb l'estructura cronològica dels fets a través de la mostra catalogada, un 'abans' i un 'després' de la Guerra que va marcar la fi de la Nació Catalana. Al final s'acompanya d'una cronologia de cinc pàgines, i d'una bibliografia completa de 13 més. Clou amb sengles apartats en castellà i en anglès, on s'extracten els capítols i s'afegeix la cronologia.

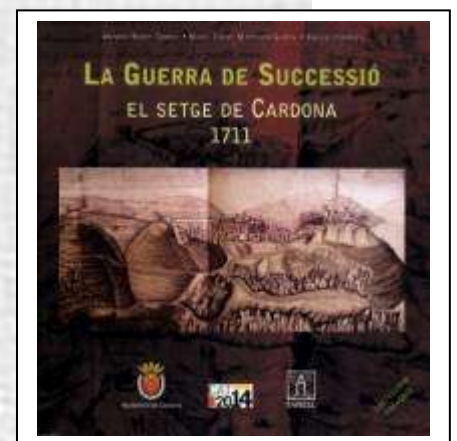
[MG]

BONET I CORREA, ANTONIO; MARIA CARME MONTANER GARCÍA; ÉMILIE D'ORGEIX. *La Guerra de Successió. El setge de Cardona. 1711*. Sant Vicenç de Castellet: Farell / Ajuntament de Cardona / Generalitat de Catalunya, Vicepresidència, 2007, 132 p.

[40/7/23 ++]

El prop passat mes de novembre de 2007, l'Ajuntament de Cardona presentava el llibre *La Guerra de Successió. El setge de Cardona 1711*, l'edició del qual s'ha fet conjuntament amb l'editorial Farell, i amb el suport institucional de Cat2014. Amb un total de 132 pàgines i els textos traduïts al castellà i francès, aquesta obra aplega els treballs presentats en el seu dia a la jornada d'estudi organitzada sobre el *Setge de Cardona de 1711. Per què la plaça forta de Cardona va despertar l'interès internacional?* celebrada el 6 de novembre de 2006 en el castell de Cardona sota la direcció del Dr. Antonio Bonet Correa. El programa incloïa tres sessions matinals amb la intervenció de tres especialistes de relleu sobre l'estudi de les fronteres i fortaleses, l'organització dels exèrcits moderns i la formació tècnica i científica dels enginyers militars en el set-cents, concloses a la tarda amb una taula rodona del ponents, i continuada després amb una visita al conjunt monumental del castell.

El primer d'ells fou l'esmentat Bonet Correa, catedràtic emèrit d'Història de l'Art de la Universitat Complutense (Madrid) i bibliotecari de la Reial Acadèmia de San Fernando, que va participar amb un text titulat *Guerra y fortificación en el siglo XVIII*. La següent va ser la Dra. Maria Carme Montaner i Garcia, cap de la unitat de la Cartoteca de Catalunya, Institut Cartogràfic de Catalunya (Barcelona), amb un text sota el títol *Els mapes de la plaça forta de Cardona entre 1687 i 1714*. I la darrera va ser la Dra. Émilie d'Orgeix, *Secrétaire générale de la Commission internationale pour la documentation et la conservation des édifices, sites et ensembles du mouvement moderne* (París), amb *La ville de Cardona et ses relations avec la France: cartographie, art du siège et ingénieurs militaires durant la Guerre de Succession d'Espagne* (editada com: *La impossible conquesta d'una plaça forta on 'L'art ha secundat la naturalesa': el setge de Cardona vist pels enginyers militars francesos*). Tots tres van evidenciar com les circumstàncies viscudes a Cardona entre els mesos d'octubre i desembre de 1711, amb el fracàs de les tropes francoespanyoles de l'exèrcit de les dues corones sota el comandament del duc de Vendôme i la victòria de l'exèrcit aliat del

mariscal Starhemberg, va suscitar l'interès dels teòrics de la guerra de l'època amb la creació d'una abundant cartografia sobre Cardona i el seu castell.

Els textos s'acompanyen amb reproduccions a tot color d'un ampli ventall dels mapes, alguns dels quals es reproduïxen aquí per primera vegada. Com ara la mitja dotzena de mapes conservats als arxius nacionals austríacs (Viena) i una altra mitja dotzena localitzats a la *Bibliothèque Nationale de France* a París i al *Service Historique de la Défense* a Vincennes (SHD).

[Andreu Galera Pedrosa]

MADARIAGA, JAVIER DE. *Tarradellas y la industria de guerra de Cataluña (1936-1939)*. Pròleg de Josep Sánchez Cervelló. Lleida: Milenio, 2008, 185 p.

[45/2/83+1 +++]

TARRADELLAS, JOSEP. *La Indústria de Guerra a Catalunya (1936-1939). L'obra de la Comissió, creada per la Generalitat, i el seu report d'actuació*. Lleida: Pagès editors, 2007 (Guimet, 101), 202 p.

[/ ++]

Des del segle XVI, Catalunya ha renunciat a tenir exèrcit propi, i aquesta renúncia ha esdevingut, en ocasions, fatalment crucial: el 1640, el 1713 o el 1936. Llavors que els catalans necessitaren d'un exèrcit i d'una indústria bèl·lica que li donés suport, s'hi posaren precipitadament per aixecar-los del no res, ràpidament i eficaç, amb voluntat i sacrifici, però sempre debades, perquè el temps s'ho menjà tot. Per a la cita del 1640 tenim les obres de V. ESTANYOL i N. FLORENSA; M. GÜELL [*El pactisme en guerra*, 1999 i 'Pro Deo, pro rege et pro patria', 2005], per a la de 1713, la de X. HERNÁNDEZ [*Els exèrcits de Catalunya. 1713-1714*, 2007]. Ara, per a la cita de 1936, i gràcies a les facilitats d'accés de l'Arxiu Montserrat Tarradellas-Macià, diversos investigadors han escrutat l'aventura industrial catalana durant la Guerra Civil (a més dels dos que recensionem, també: P. PAGÈS. *La Comissió de la indústria de Guerra de Catalunya*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2008).

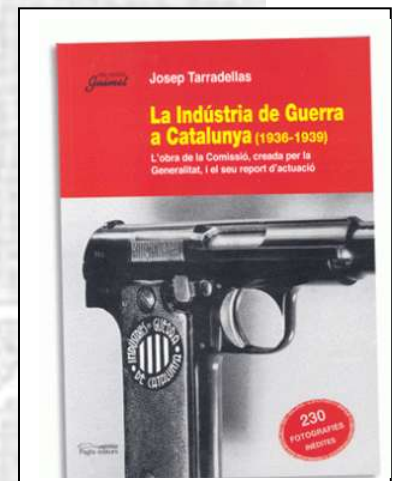
Madariaga es centra en l'activitat de la Comissió d'Indústria de Guerra (CIG): creació, composició, finançament, evolució, etc., i els esforços que va esmerçar no tan solament per aixecar una indústria militar amb garanties a Catalunya, sinó per sortejar els recels que tal cosa generava des de Madrid, i que va produir un seguit de condicions, limitacions i entrebancs, molt importants si volem assajar una correcta valoració històrica de la CIG. De fet, aquest pols entre el govern central i el de la Generalitat (que ocupa l'apartat cinquè del II capítol -p. 107 a 140-), és per sí sol prou tema, un aspecte interessant de les relacions polítiques entre l'Estat Espanyol i Catalunya que no ens faria res veure aprofundit algun dia amb el material documental pertinent.

Però el nucli principal del llibre de MADARIAGA, és explicar amb detall (i no poca destresa), com un govern autònom retallat constantment pel govern central i, no ho oblidem, limitat per les circumstàncies polítiques de la revolució marxista, va saber navegar per les turbulentes aigües de la contrarietat i sortir-se'n, relativament. La indústria de guerra aixecada va tenir un pes secundari en el proveïment d'armes per al front, ja que només es fabricaven armes lleugeres (pistoles, carrabines, munició, granades, etc.), essent importat tot el material pesat. Amb tot, l'esforç esmerçat fou considerable.

Cal destacar el paper que hi va tenir el conseller Josep Tarradellas, que va saber acoblar els recursos i els elements en joc: el proletariat industrial (de majoria cenetista), els republicans catalanistes de la Generalitat i el reduït nombre de militars professionals que van aportar la ciència i el coneixement tècnic necessari. El Molt Honorable ho dirigí tot amb visió integral, aconseguí aportar funcionament professionalitzat i consolidar una composició plural i al mateix temps eficaç, cosa que li va permetre mantenir la lleialtat de tots els elements i perpetuar la vida de la CIG un any sencer. L'octubre de 1937, l'Estat es possessionà del control de la indústria d'origen privat aixecada a l'empara de la Generalitat, decisió aquesta que es pot qualificar com una de les més nefastes de la Guerra, ja que causà el seu quasi total esfondrament.

L'edició hauria pogut ser més curosa, l'"índex" de la p. 5 és en realitat el sumari, i no tots els números de pàgina que indica concorden dins del volum. Aporta, això sí, una col·lecció de 67 instantànies en blanc i negre, inserides en paper setinat, que ens mostren imatges inèdites de personalitats, tallers de fabricació, plantes de producció, plànols i models de diverses armes.

El segon llibre s'invoca com una versió catalana del primer, per bé que mostra un plantejament diferent. S'ha confegit amb la transcripció del *Report d'actuació* o informe administratiu que publicà Josep Tarradellas sobre l'activitat de la CIG, i que avui hom pot trobar entre la documentació del seu arxiu a Poblet. En alguns aspectes és més interessant que l'anterior, ja que no entra en la qüestió política i es centra exclusivament en la fabricació d'armes de la indústria que el govern de la Generalitat republicana va aixecar per fer front l'amenaça feixista. El sumari resulta força engrescador: les primeres 25 pàgines estan dedicades als antecedents i a la creació de la CIG i continua destriant tots els besants d'aquesta indústria armamentística. Les indústries químiques produïen trilita, pólvora, metxa, cel·lulosa, explosius, gasos, etc.; la siderometal·lúrgia: fusells, metralladores, munició, granades de diversa magnitud, tipus d'espoletes, etc. Es dediquen breus paràgrafs explicatius a cada un d'ells, i tot seguit, gràfics i quadres estadístics de producció.

A partir de l'octubre de 1937, s'entrà en el període de màxima activitat de la CIG, i això s'analitza fàbrica a fàbrica, parant atenció en cada procés de fabricació, el personal, els tallers, els productes finals. Un capítol s'ocupa del material bèl·lic fabricat per primera vegada a Catalunya: projectils i granades d'artilleria, bombes d'aviació, cartutxos per màuser, peces per metralladora, fusell, carrabina o pistola, etc. Un altra, quasi al final, parla del laboratori d'assaigs i experiments i de les mines de manganès.

La CIG edità fins a 18 publicacions sobre el funcionament de granades, bombes, espoletes, llançagranades, morters, pistoles, etc., i en tenia 26 més en preparació, sobre productes químics, mostra evident de la intensa activitat. Al final s'adjunta, en annex, la localització de les 15 fàbriques que produïen material de guerra per a la Generalitat.

El principal actiu del llibre són, sens dubte, les 230 fotografies inèdites, en blanc i negre, situades a peu de cada pàgina, convenientment ressenyades i datades, que mostren: diversos tipus d'armes, andròmines cuirassades, panoràmica de fàbriques, tallers en plena producció, cadenes de muntatge o personalitats de visita. [MG]

Vol ser aquesta, la web de referència dels historiadors de tema militar en parla castellana. En el pòrtic, a més d’anunciar els articles penjats més recentment, adjunten al final, una declaració d’intencions: *“El Gran Capitán Història Militar és una comunitat d’amics amb un interès comú, la Història Militar de totes les èpoques. No tenim afinitat a cap ideologia present ni passada i no en volem retre culte a cap. L’entorn que volem crear és d’entesa, respecte mutu i democràcia. Tot això no és pas contradictori amb l’anàlisi objectiu d’allò que cadascú pensi i expressi que fou la Història. Cerquem un marc de diàleg sobre temes que puguin ser o no polèmics”*. A la banda dreta, consta el butlletí d’aquesta comunitat, l’accés a fòrums, enquestes i estadístiques sobre la web.

A la part de dalt, al començament, la barra horitzontal mena a diverses pàgines i subpàgines:

- **“Articles”** : IIGM, Història Militar, Figures històriques, Actualitat, GCE i Tecnologia.
- **“Fòrums”**: d’Història Militar i de Fotografies.
- **“Concursos”** : “Ho saps?”, Votacions, Concurs de fotografia, Cels hostils, i “America’s Army”,
- **“Més...”** : Passatges de la Història, Enciclopèdia militar, Bibliografia, Servidor de notícies, Blog Actualitat militar, Cites militars, Perfils militars, Vídeos militars, fons pantalla, Concerts de Nadal, Armes i cossos (I), Promocions EGC i Llibres d’Història.
- **“Cercar”** : Preguntes freqüents.
- **“Enllaços”** : Directori d’enllaços, “Vols enllaçar-nos?”, *Top Món en guerra*, *Top Military*, *Military Photo Top 100* i Fons pantalla EGC.
- **“Contacte”** : Centre de suport, Butlletins, Llibre de visites i Formularis de contacte.

Els articles penjats són 219, amb predomini dels de la IIGM (79), i d’Història Militar (43). Estan fets amb rigor, alguns van citats i aportant imatges i bibliografia, però quasi tots van signats amb pseudònim.

En els fòrums, els temes són: HM Internacional, HM Espanya, IIGM, Tecnologia i Uniformologia, Oci i notícies. El de fotografies ofereix una àmplia gama d’imatges, quasi totes actuals, vídeos, gravats o fotografies (especialment interessant l’apartat dels Museus internacionals).

En els dos últims apartats de “Concursos”, el visitant pot jugar en línia en un parell de clips tipus “marcianet”. En els primers es fan preguntes de tipus històric perquè la comunitat doni les respostes correctes.

A la secció “Més...”, s’inclou la pàgina web del malmetut José Antonio Cebrián (+2007), amb 35 breus biografies de personatges militars de totes les èpoques i llocs. L’enciclopèdia militar, tipus wikipèdia, s’estructura amb un útil thesaurus i aplega més de 550 articles. Quant a la resta, són iniciatives atractives, encara que no han merescut massa l’atenció dels cibernautes i encara estan per desenvolupar més extensament.

El directori d’enllaços mena a quasi un centenar de webs afins, estructurades per temes, i ofereix enllaçar amb aquesta web i un llistat de les principals (“top”). Hi ha un assistent per a la subscripció, l’enllaçament, i àdhuc un apartat amb les preguntes més freqüents (Secció “Cercar”).

Els principals actius de la web són: els articles d’història o biografia de militars, els forums per contactar amb gent entesa en els temes, i també les fotografies, que es poden baixar i solen ser de bona qualitat i gran format.

[MG]

MONTAÑÉS I PRÍncep, CINTA. "El procés de fortificació andalusina a les Terres de l'Ebre". *Recerca, AHCTE*, 11 (2007) 11-42 [6/0/6 ++]. "Amb aquest article es pretén realitzar una primera aproximació al procés de fortificació andalusina de les Terres de l'Ebre, així com cercar i analitzar alguns trets comuns dels edificis estudiats" [Resum]. Arrenca dels antecedents califals i repassa l'època dels regnes taifes i dels almoràvits, exposant les quatre dades principals de la castellologia mora. La segona part de l'article s'esmerça en capítols dedicats a cada fortificació: l'alcaçaba de Tortosa, el castell d'Amposta, el de Miravet i el d'Ulldecona, sense deixar un apartat dedicat a les torres i alqueries. L'aportació de Montañés és bàsicament arqueològica i arquitectònica, resultant nul·la en quant a l'aspecte poliorcètic [MG]

MARCOS, ERNEST. "Jaime I el incansable conquistador". *Clío*, 75 (Gener de 2008) 76-84. "Jaume I és un dels reis que ha mantingut immutable l'alum de glòria. Amb una decidida política al llevant peninsular i un exèrcit temible, amplià el regne catalanoaragonès. Amb la conquesta de les Balears i de València, aquest es convertí en una gran potència mediterrània" [Resum]

SAÍZ SERRANO, JORGE. *Caballeros del rey. Nobleza y guerra en el reinado de Alfonso el Magnánimo*. València: Universitat, 2008, 409 p. Publicació d'una tesi universitària (consultable a la Xarxa) bastida en base a una investigació d'arxiu complementada amb un bon aparell bibliogràfic d'abast europeu occidental. La mobilització militar a la primera meitat del s. XV s'articulava a través de la resposta nobiliar a la convocatòria que feia el monarca català, per tant en l'estructura dels exèrcits feudals, era bàsic el suport dels cavallers més bel·licosos i/o amb majors recursos. L'autor fa un notable esforç per exposar el trànsit d'una mobilització militar per servitud clientelar a l'embrió d'un exèrcit reial semipermanent, en el que podríem considerar les envistes de la Revolució Militar. Fa un estudi amb exposició de casos particulars dels nobles que acudien (cóm,

amb quines tropes, etc.) a la crida del sobirà, la condició social, laboral, la procedència, l'equip que portaven, etc. [MG]

DD.AA. *Técnicas bélicas del munco moderno. 1500-1763. Equipamiento, técnicas y tácticas de combate*. Alcobendas: Libsa, 2007, 256 p. [36 ++] "Els autors són especialistes més o menys acadèmics, però el producte final és força amè, sempre i quan interessi el tema. Cada un dels toms té la mateixa estructura: infanteria, cavalleria, comandament i control, guerra de setges, i guerra naval. La perspectiva és, tal volta, excessivament eurocèntrica, però els temes tractats ja eren el suficientment amples com per queixar-se perquè gairebé no s'esmentin tècniques o batalles d'altres indrets del món. Inclouen vocabulari, índex analític i bibliografia" [www.alibri.es/] El volum guanya amb escriure la batalla didàctica. És a color, amb tapa dura, i conté un gran nombre d'il·lustracions, esquemes, mapes, dibuixos, gravats i quadres històrics, en el que vol ser una bona repassada per l'evolució tècnica de l'art de la guerra a nivell mundial, per bé que des d'una òptica merament europeïsta. Adjunta un breu índex toponomàstic i de matèries i un llistat de lectures recomanades, gairebé totes angleses. El preu de 15 euros és a l'abast de les butxaques més prudents [MG]

TORRES I SANS, XAVIER. *Cavallers i bandolers. Nyerros i cadells a la ciutat i vegueria de Vic (1580-1615)*. Sant Vicenç dels Horts: Farell, 2007 (Nostra Història, 9), 166 p. [255/13/54 +++] Les bandolericitats dels eterns *nyerros* contra *cadells* a la vegueria vigatana i de la ma de X.Torres, il·lustren en aquest llibre, millor que en cap altre, la naturalesa i idiosincràsia del bandolerisme com a fenomen social del barroc català. Carles de Vilademany ("Don Carlos...") i Antoni Vila Savassona, barons de Taradell i de Savassona, respectivament, aglutinaren el lideratge dels *nyerros*, contra uns *cadells* que s'aplegaren al voltant del bisbe Francesc Robuster i de mercaders recent ennoblits com els Domènec o els Paratge. De tots ells, i de totes les bregues esdevingudes a Vic, en dóna detallada compta l'autor, convertint un llibre

d'Història en un relat apassionant de crims i revenges. També la Història Militar hi treu el cap aquí. Les formes de mobilització bandoleres, constitueixen un clar antecedent a l'aplegament de milícies que poques dècades més tard s'hauran d'estilar per fer front a la Guerra de Separació. Els senyors bandolers no dubtaven a mobilitzar els seus propis vassalls (com Torres ho comprova en més d'un cas), i tampoc la ciutat, el batlle o el veguer a convocar deners o cinquanteners. La creació d'una Unió per combatre (amb relativa eficàcia) la lacra bandolera, ocupa en l'obra un apartat dins del segon capítol [MG]

PEYTAVÍ DEIXONA, JOAN. "Francisco Vilar, un notari de Ceret al cor de la Guerra dels Segadors". *Afers, Catarroja*, 58 (2007 = *Notaris, homes i papers. El Nord català als segles XIII-XVIII*) 611-654 [168/1/37 ++]. "En un document poc comú, Francisco Vilar, notari de Ceret, lliura en una trentena de folis d'un final de manual notarial els seus sentiments i ressentiments més pregons sobre la seua 'desdixada' Catalunya donada com a past a les ganes dels monarques espanyol i francès, arran dels seus enfrontaments de la guerra de Trenta Anys. Catalunya passa a ser teatre d'operacions i els veïns de la frontera viuen al cor de l'acció bèl·lica i de les atrocitats narrades amb desesperança, a vegades amb odi per la soldadesca [...] L'empresa de Leucata (1637), la terrible campanya de Salses (1639-1640), el setge de Perpinyà (1640), el Corpus de Sang de juny 1640 i l'inici de la guerra dels Segadors, tot es pot trobar aquí amb una dinàmica de redacció bastant original" [Abstract] Notable treball de recuperació d'una crònica de l'època, que a l'atractiu literari sap unir l'interès històric que desperta la relació de Vilar. També aporta alguns versos de sàtira política que demostren el seguiment dels successos de la Cort, i dels seus protagonistes, arreu del país. Llàstima de l'omissió de textos imprescindibles en aquest episodi històric, i també de les nombroses errades a les notes que comenten el text (amb indulgència, les podem limitar a les núm. 56, 97, 108 i 148). Val a reconèixer, tanmateix, que Peytaví, no cau en el parany de comptar 30.000 les places

de catalans a la campanya de Salses de 1639, i és encertat al considerar que la xifra respon a la suma de les reiterades reposicions de soldats que van fer les autoritats catalanes [MG]

MERRY DEL VAL Y MEDINA, DIEGO. "José de Ribas. Un genio militar al servicio de la zarina". *Clío*, 78 (Abril de 2008) 74-79. Extracte del llibre del mateix autor *El súbdito de la zarina* (Roca Editorial, 2008), que exposa la trajectòria militar d'aquest napolità, fill d'un militar barceloní, que entrà al servei de l'emperadriu russa Caterina. Prengué part en accions decisives per a l'annexió de Crimea. Ajudant de Grigori Potemkin, col·laborà en la construcció de la flota del Mar Negre i en el port de Sebastopol. Tingué una brillant actuació naval a l'estuari del Dniepper, i destacà en l'entrenament dels soldats, convertint-los en una temible força de xoc. Amb afortunats cops de ma assaltà Hadjibes i Ismail, gestes bèl·liques que el reputaren com un dels millors militars del seu temps. Fundà la ciutat russa d'Odessa [MG]

ROVIRA I GÓMEZ, SALVADOR-J. *Els nobles de Tortosa (segle XIX)*. Valls: Cossetània Edicions, 2008 (Col·lecció Fundació Privada Duran-Martí, 5), 206 p. [848/11/47 +++] Nova aportació sobre l'oligarquia nobiliària d'àmbit tarragoní del professor Rovira Gómez, aquest cop, com a guanyador de la XII edició de la Beca Pepita Martí de Duran. El llibre repassa totes les famílies nobles residents a Tortosa a la dinovena centúria, cosa que ens permet entreveure el grau de participació que els seus membres van tenir en les principals conteses del segle, Guerra del Francès i Carlinades, i les vicissituds familiars que els van ocasionar. Destaquem el paper militar jugat pels Fàbregues-Boixar, el Juez Sarmiento o els Suelves. A tall de curiositat, cal esmentar la família Cabrera, els fills del "Tigre del Maestrat", dos dels quals van morir a la IGM lluitant pel kàisser Guillem I, i el nét, a la IIGM, lluitant pel general Franco, perdent-se el cognom [MG]

SAUCH CRUZ, NÚRIA. "El control del territori en temps de guerra (1a. Meitat del s. XIX): els

sistemes defensius i les fortificacions al sud de l'Ebre i el Maestrat". *Recerca*, AHCTE, 11 (2007) 113-136 [52/7/5+8 +++]. "Les Terres de l'Ebre i el Maestrat van esdevenir un dels principals escenaris de les guerres carlistes. Els diferents sistemes fortificats actuaren com a refugi de carlistes i de liberals. Morella s'erigí com el principal fortí carlista, mentre que Tortosa mai arribà a ser dominada pels carlins. Durant les guerres carlistes bona part de la geografia d'aquella zona va estar controlada de forma més o menys permanent pels carlistes. El sistema de fortificacions existents arreu del territori tingué, durant les guerres de la primera meitat del s. XIX, una finalitat de tipus defensiu i les estructures creades segles abans jugaren, durant aquell període, un destacat paper" [Resum] Amb l'ajut de documents de diversos arxius, bibliografia i hemeroteca, l'autora repassa les vicissituds bèl·liques dels principals enclavaments defensius del territori ebrenc, des del Trienni Liberal a la Primera Carlinada, a remolc dels fets polítics i militars [MG]

PLANELLES, MARTA. "El vaixell que es va endur els estrangers de Tossa el juliol del 36. La recerca històrica a través de les fonts orals". *Els Apunts de l'Arxiu Històric de Girona*, 5 - III (2008) 6 [1/0/1 +] Recerca oral que permet constatar com el 1936 els estrangers (i els jueus) que recalaven a Tossa (intel·lectuals i artistes) s'apressaren a embarcar-se de tornada a casa en el destructor britànic *HMS Hunter* [MG]

MARIMON, SÍLVIA. "Els espies catalans de Franco". *Sapiens*, 61 (Nov. 07) 20-29, i II part, 62 (Des. 07) 28-31. Reportatge històric on s'evidencia el pes del sistema d'Intel·ligència franquista a la GCE, basat en força casos en espies catalans que operaven des del sud de França i la Costa Brava (es confirmen les activitats d'espionatge de Josep Pla, al qual s'hi afegeix un bon estol de personalitats: Francesc Cambó, Josep Maria Sentís, Manuel Vidal-Quadras, Sebastià Laporte, etc.). Aquests espies catalans que passaven valuosa informació estratègica a les tropes nacionals, no es limitaven a la simple

intercepció de telegrams sinó que recopilaven dades sobre: efectius, dipòsits, armes, recursos, artilleria, aeròdroms, ports, etc. A la segona part apareixen organigrames operatius i la informació passada a l'enemic sobre els principals punts per bombardejar Barcelona. El treball emergeix de les dades documentals trobades per Jordi Guixé als Arxius Nacionals de França, a l'Arxiu General de l'Administració d'Alcalá d'Henares i a la premsa de l'època [MG]

SERRA DE ARGILA, PERE. "L'últim vol del capità Macdonald". *Sapiens*, 59 (Set. 07) 26-29. "El 24 de març de 1944 un avió de les Forces Aèries del Regne Unit (RAF) va estavellar-se prop de Mataró. El seu vol va servir per interceptar un vaixell que duia wolframi de l'Espanya franquista a l'Alemanya nazi..." [Resum]. El descobriment d'aquesta via de subministrament de wolframi, fet pels intrèpids aviadors, possibilitaria als aliats la posterior interceptació d'enviaments, fins que Franco els va suspendre, deixant la indústria nazi molt ressentida. Amb la fabricació de wolframi Espanya donava feina a 200.000 treballadors, arribant a passar-ne a Alemanya més de 800 tones. Algunes de les grans fortunes espanyoles de la postguerra van néixer al redòs d'aquesta indústria (una d'elles fou la del comte Argilo, José Martínez Ortejo, pare de Cristóbal Martínez Bordiu, futur marquès de Villaverde). A l'article consta la fotografia dels tripulants morts a l'avió estavellat, màrtirs que van donar la vida per escurçar la guerra [MG]

VILLARROYA, JOAN (dir.) ; OLIVEIRA I CODINA, SUSANNA (rec. i coord.). *Imatges, 1936-1939: la Guerra Civil al Maresme*. Girona: El Punt, 2007, 191 p. Obra de recull gràfic que mostra una selecció de les instantànies del període de la GCE al Maresme, compartimentada en els diversos aspectes i enfocaments que hom pot diversificar d'aquell episodi [MG]

CARRERAS, JOSEP M.; SILVESTRE PALÀ I LLUÍS SOLÀ. *El meu nom, que és el vostre*. Lluís Solà Padró. *Cartes de la presó i procés sumaríssim*. Santa Coloma de Queralt: Associació Cultural Baixa Segarra, 2007 (La Garbera, 9),

239 p. [288/2/14+1 ++]. Llibre que escenifica el procés sumaríssim que patí Lluís Solà (alcalde de Santa Coloma de Queralt entre 1931-1934, per ERC), fins a ser condemnat a mort i executat al turó de l'Oliva de Tarragona el 20 d'octubre de 1939. Solà, ja havia estat arrestat arran dels fets del 6 d'octubre de 1934, essent alliberat sense càrrecs dos mesos més tard. A l'acabar-se la GCE fou denunciat i detingut. A més del procés sumaríssim (Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer del Govern Militar de Barcelona), copsen verament la humanitat, l'humilitat i l'esperança que destil·len les cartes escrites durant el seu empresonament, i que ocupen la meitat del volum. Solà sempre va reivindicar la seva innocència; a la seva darrera nit, va acomiadar-se de l'esposa i els cinc fills, tot perdonant els qui l'havien acusat en fals [Valentí Gual i Vilà]

MARTORELL GARAU, MIQUEL. *Els refugiats de les zones de Guerra al Priorat (1936-1939)*. Barcelona: Arxiu Comarcal del Priorat / Centre Cultural i Recreatiu La Unió, de Torroja del Priorat, 2006, 185 p. [747/51/35+7 ++]

"Durant la guerra civil, les poblacions del Priorat, com moltes altres de Catalunya, van rebre un important nombre de refugiats de diferents llocs de l'Estat espanyol considerats zones de guerra. Aquest treball fa un estudi minuciós del fenomen, atenent l'organització des de la Generalitat republicana, comptabilitzant exhaustivament el nombre de refugiats a tota la comarca, poble per poble, i establint un índex onomàstic d'aquests refugiats, indicant-ne també la procedència» [L'Avenç, Plecs d'HL, 127, 11]

CASALS, XAVIER. "Bayo, el maestro guerrillero del Che y Fidel Castro". *Clío*, 76 (Febrer de 2008) 44-49. Article on l'autor condensa l'assaig biogràfic de Luis Díez sobre aquest militar republicà, precursor de la guerrilla del segle XX, que no va aconseguir imposar-la durant la GCE, però que seria decisiva per assolir la victòria final en la revolució cubana liderada per Fidel Castro. El seu paper en aquella aventura fou vital al formar els militars castristes, entre els quals destacà com a deixeble seu el Dr. Ernesto Guevara [MG]

FONS I ARXIU:

L'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià (Poblet)

El 31 de desembre de 1981, el qui fou president de la Generalitat de Catalunya des de 1954 fins 1980, molt honorable Sr. Josep Tarradellas i Joan (Cervelló 1891-Barcelona 1988), féu donació efectiva del seu arxiu personal al monestir de Poblet. Amb la seva esposa, senyora Antònia Macià (1904-2001), van decidir donar a l'Arxiu el nom de la seva filla,

Montserrat Tarradellas i Macià (1928-1984).

El president Tarradellas va guardar durant prop de quaranta anys, amb devoció, documents de tota mena, que va conservar escrupolosament. Si va poder realitzar aquest seu propòsit fou, en gran part, gràcies als seus pares, Salvador Tarradellas i Rovira i Casilda Joan i Julià que, en els

moments en què Europa patia els estralls de la II Guerra Mundial, van saber guardar, amb gran encert, en bidons segellats, enterrats a la finca de Saint-Martin-le-Beau, aquest testimoniatge d'una etapa de la nostra història.

L'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià disposa d'una base de dades molt rellevant pel que fa als darrers setanta anys de la història contemporània de Catalunya i és en aquest marc d'impuls a la recerca - pel que fa a l'esforç de concentració de material de difícil localització- que aquest Arxiu esdevé un important puntal de suport.

L'òrgan de govern que vetlla per l'Arxiu és el Patronat de l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià, integrat per vint-i-dos membres. Onze membres representants de la família Tarradellas, nomenats pel Sr. Josep Tarradellas i Macià, i onze per la comunitat monàstica, designats pel P. Abat.

Hi ha prop de dos milions de pàgines de documents que s'estructuren en set sèries, la sèrie dos (1939-1977), conté: política, església i personal.

La biblioteca personal que al llarg de la vida va reunir el president Tarradellas consta d'11.032 llibres, dels quals 1.527 estan dedicats pels seus autors, i palesen la seva curiositat literària, històrica i humanística. Pel que fa referència a publicacions, la biblioteca de l'Arxiu en conserva 6.035, amb 637 títols diferents i la primera publicació data de l'any 1876.

El fons gràfic de l'Arxiu abraça un període molt ampli, que va des de l'any 1904 fins a les darreres aparicions públiques de la Sra. Antònia Macià de Tarradellas, i consta de 37.844 fotografies i 1.182 corresponen a les Indústries de Guerra.

En els darrers anys, aquest Arxiu s'ha vist incrementat amb quaranta noves donacions de persones coetànies al president Tarradellas.

L'any 1985 el president Tarradellas primer i després el seu fill, Josep Tarradellas i Macià, van deixar en concepte de dipòsit a la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya 38 pel·lícules del període comprès entre l'any 1936 i 1952. Aquest fons pot ser consultat amb autorització de la família Tarradellas o persona a qui ells deleguin.

Aquest Arxiu està obert als investigadors amb autorització dels òrgans de govern del Patronat, adreçant la petició, amb els corresponents motius de consulta, al president del Patronat, Rvdm. P. Josep Alegre, abat del Monestir de Poblet. No serà de lliure consulta fins l'any 2016, quinze anys després del traspàs de la senyora Tarradellas.

Amb aquesta donació al monestir de Poblet, el molt honorable Sr. Josep Tarradellas i Joan, volia facilitar als historiadors de Catalunya i de tots els pobles de la Corona d'Aragó, d'Espanya i d'arreu, la consulta i verificació de dades de tot allò que aquest Arxiu comporta.

[MONTSERRAT CATALÁN]

ARMARI 1

Caixa Docs.

Laboratori de Química Orgànica	1.....	3
Laboratori de Química Orgànica	2.....	3
Laboratori de Química Orgànica	3.....	2
Laboratori de Química Orgànica	4.....	3
Laboratori de Química Orgànica	5.....	2
Laboratori de Química Orgànica	6.....	4
Laboratori de Química Orgànica	7.....	6
Actes de Sessions de les Indústries de Guerra	8.....	243
Entrades, sortides i producció de les Indústries de Guerra	9.....	150
Gràfiques de Producció	10.....	331
Publicacions:		
Bombes d'Aviació de 12 Kg., Bombes d'Aviació de 70 Kg., Bombes d'Aviació de 250 Kg., Bombes d'Aviació de 500 Kg., Cartutxeria, Espoletes, Granades antiaèries 7,65 m/m., Granades d'acer de 45 m/m., Granades de metralla de 105 m/m., Granades de metralla de 155 m/m., Granades de morter de 50 m/m., Granades de morter de 81 m/m., Granades trencadores de 70 m/m., Granades trencadores de 105 m/m., Granades trencadores de 155 m/m., Metralladora Fontbernà, Mosquetó Màuser, Pistola Ascaso, Pólvores sense fum, Report d'Actuació, L'Obra de la Comissió d'Indústries de Guerra.		
Processos de Fabricació d'Armament	11.....	8
Processos de Fabricació d'Armament	12.....	7
Processos de Fabricació d'Armament	13.....	6
Processos de Fabricació d'Armament	14.....	5
Processos de Fabricació d'Armament	15.....	5
Processos de Fabricació d'Armament	16.....	3
Processos de Fabricació d'Armament	17.....	6
Processos de Fabricació d'Armament	18.....	5
Processos de Fabricació d'Armament	19.....	4
Processos de Fabricació d'Armament	20.....	5

TARRADELLAS, JOSEP. *La Indústria de Guerra a Catalunya (1936-1939). L'obra de la Comissió, creada per la Generalitat, i el seu report d'actuació*. Lleida: Pagès editors, 2007 (Guimet, 101); MADARIAGA, JAVIER DE. *Tarradellas y la industria de guerra de Cataluña (1936-1939)*. Lleida: Milenio, 2008; PAGÈS, PELAI. *La Comissió de la indústria de Guerra de Catalunya*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2008.

L'ESPASA I LA PLOMA

Josep Doms i el seu *Orde de batalla o breu compendi militar*

L'obra de Doms s'ha d'emmarcar dins de la dinàmica de la Guerra dels Segadors, com altres obres que ja hem comentat a *A Carn!* (les de Domingo Moradell, o Francisco-Manuel de Melo). L'explosió patriòtica juntament amb la proximitat del perill bèl·lic, van fer que florissin, aquests primers anys de guerra, múltiples tractats de tipus militar. En aquest sentit, cal dir que el de Doms no fou dels més afortunats.

No en sabem gaire de la vida de Josep Doms Figueres, llevat del què diu a la seva obra, que era ajudant de sergent major reformat. Podria ser un indici de noblesa, però no l'hem trobat en cap arbre genealògic de la prolífica família d'Oms. En la dedicatòria de *l'Ordre de batalla*, confessa (si no es tracta de falsa modèstia) que ha donada "poca

satisfacció” a les autoritats militars del seu país. És possible que per la seva posició, el designessin sergent major, el segon comandament més important d'un terç, darrera del mestre de camp, i que la seva inclinació a les lletres i la literatura renyís amb el caràcter marcial que el càrrec requeria. Com fos, a Doms el motivà proporcionar a la Junta del Batalló un text útil que suplís la utilitat que ell pensava que no havia arribat a donar.

L'obra de Josep Doms es pot resumir llegint complet el llarg títol: *Orde de batalla o breu compendi militar de alguns advertiments, que deven tenirse formant esquadrons ab uns facilissims modos de fer los quatre generos mes essencials (tant per los qui no son comptadors, com per los qui saben comptar) que son Quadros de gent, Doblets, Gran front, y Quadros de terreno, afigurats en quatre diferents taulas comensant desde 100, fins a 10000 infants per cada una taula. Als molt il·lustres senyors de la iunta del Batalló del present Principat de Cathalunya, per... ajudant reformat de Sargento Major* (Barcelona: Gabriel Nogues, 1643). Efectivament, es dedica a repassar i donar instruccions sobre la formació de quatre tipus d'esquadrons per ordenar els terços de la batalla, els quatre tipus principals: quadres, doblats, gran front i quadres de terreny. El nucli de l'obra, és una interminable rècula de números i operacions matemàtiques (sumes, restes, multiplicacions i arrels quadrades) a través de les quals pretén plasmar un ordre ideal de formació dels esquadrons segons l'ús i estil de l'època. Adjunta, a més, una taula per formació, on combina els números dels càlculs que ha explicat. En el cap. XIII i següents, exposa l'ordre de marxa, les fileres i el nombre de soldats que ha de tenir cada una, la seva bona ordenació, etc., i en el XVIII la manera d'obrir-se i tancar-se un esquadró. Clou amb una taula on mostra totes les arrels quadrades útils per formar l'esquadró.

No sembla aquesta, una obra gaire intel·ligent, i sí un xic pedant. No defineix el principal terme que utilitza, l'esquadró, i peca d'una falsa erudició un tant forçada, ja que en les poques pàgines de la dedicatòria i del prefaci al lector, insereix fins a quatre cites llatines. Tanmateix, el pitjor defecte de l'obra és, al nostre entendre, l'excessiva proximitat de números i càlculs, abusant de la teoria sense pensar en la dificultat de posar-la en pràctica. L'autor semblà adonar-se'n, de manera que, ja a la dedicatòria, s'excusa argumentant que en el camp de batalla *“nos done lloch pera vacar ab la quietut ques requereix al oci de una ploma [...] may lo discurs entre el ruido de les armas es senyor del sosiego, alaja que tant es menester per qui ha de scriurer ab acert”*. Pobre excusa pel que resultaria una reiteració al llarg de tota l'obra.

No es va tornar a reeditar aquesta obra, i dels exemplars de la única edició, se'n troben, de fàcil accés: a la Biblioteca Nacional de Madrid (que és el que hem aconseguit copiar), i a Catalunya, sengles al Museu-Biblioteca Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú, i a la Biblioteca Pública Episcopal del Seminari de Barcelona.

[MG]

-ESPINO LÓPEZ, ANTONIO. “Oficiales catalanes en el Ejército de los Austrias. 1635-1700”. *Cuadernos de Historia Moderna*, UCM, 24 (2000) 31-54, p. 33, n. 9.

-ESPINO LÓPEZ, ANTONIO. “La milícia urbana de Barcelona en los siglos XVI y XVII”. *Barcelona. Cuadernos d'Història*, 5 (2001) 205-215, p. 208.

R E C U L L :

GENERAL:

HOLMES, RICHARD (ed.). *Campos de batalla*. Tr. Joan Solé. Barcelona: Ariel, 2007, 496 p.

SALAS LARRAZABAL, JESÚS MARIA; RAFAEL DE MADARIAGA FERNÁNDEZ; JOSÉ LUIS GONZÁLEZ SERRANO; JOSÉ WARLETA CARRILLO; CECILIO YUSTA VIÑAS. *Mirando al cielo. Crónica de un siglo de aviación militar en España*. Madrid: Ministerio de Defensa, 2007, 394 p.

SÁNCHEZ-GIJÓN, ANTONIO. "A la busca de un Derecho de Sitio". *Castillos de España*, 145 (Març 2007) 29-36.

TZU SUN. *Los trece artículos sobre el arte de la guerra*. Madrid: Ministerio de Defensa, 2007, 132 p.

ANTIGUITAT:

BESGA MARROQUÍN, ARMANDO. "La batalla de Vouillé (1.500 Aniversario)". *Historia* 16, 380 (Desembre 2007) 10-31.

CÒNSUL, ARNAU. "Cèsar contra Pompeu. Les claus de la guerra civil romana que va canviar la història". *Sapiens*, 58 (Agost 07) 20-27.

GOLDSWORTHY, ADRIAN. "Julio César dictador. El gran triunfo". *La Aventura de la Historia*, 110 (Desembre 2007) 22-31.

GÓMEZ ESPELOSÍN, FRANCISCO JAVIER. "Atenas: la forja de un imperio". *Historia. National Geographic*, 48 [Desembre de 2007] 46-55.

JANER, ANTONI. "Vercingetòrix, el vertader Astèrix". *Sapiens*, 57 (juliol 07) 28-31.

LANE FOX, ROBIN. *Alejandro Magno. Conquistador del mundo*. Tr. Maite Solana. Barcelona: Acantilado, 2007, 956 p.

MARTÍNEZ, ÓSCAR. "Micenas, cuna de guerreros". *Historia. National Geographic*, 43 [Juliol 2007] 56-67.

MONCAYO, JAVIER. "Masada. La misteriosa Numancia judía". *Historia y Vida*, 474 (Setembre 2007) 56-63.

QUESADA, FERNANDO. "Indíbil y Mandonio. Grito de libertad". *La Aventura de la Historia*, 107 (Setembre 2007) 53-59.

VICH SÁEZ, SERGI. "La Troya de Homero. El rastreo de la ciudad escurridiza". *Historia y Vida*, 476 (Novembre 2007) 58-65.

MEDIEVAL:

BURNS, ROBERT IGNATIUS. *Unifying Crusader Valencia. The central years of Jaume the Conqueror (1270-1273). Documents. 1000-1500*. Princeton & Oxford: Press University Princeton, 2007, 577 p.

LOSADA, JUAN CARLOS. "Dos expediciones sin suerte. Los trayectos truncados de Luis IX". *Historia y Vida*, 475 (Octubre 2007) 40-47.

MASANÉS, CRISTINA. "Víkings contra Al-Andalus. Les cruentes incursions normandes a la

península ibèrica". *Sapiens*, 62 (Des.07) 20-27.

MORALES ROMERO, EDUARDO. "Año 885: el asedio de París por los vikingos". *Historia. National Geographic*, 45 (Setembre 2007) 18-22.

QUESADA, FERNANDO. "El castillo del León". *La Aventura de la Historia*, 109 (Novembre 2007) 104-109.

RODRÍGUEZ, JARBEL. *Captives and their saviors in the medieval crown of Aragon*. Washington: Catholic University of America Press, 2007, 225 p.

SAGREDO, IÑAKI. *Castillos que defendieron al reino*. Pamplona: Pamiela, 2007, 192 p.

TOMÁS CABOT, JOSEP. "Luis IX. Las guerras del 'rey pacificador'". *Historia y Vida*, 475 (Octubre 2007) 34-39.

MODERNA:

ATIENZA, ANTONIO. «El genio de Bazán. 1582: gran victoria en las Azores». *La Aventura de la Historia*, 105 (Juliol de 2007) 50-57.

GARCÍA CÁRCCEL, RICARDO. «Martillo de rebeldes» i «La leyenda negra», *La Aventura de la Historia*, 109 (Novembre 2007 = Dossier "El gran duque de Alba") 76-79 i 98-103.

LOSADA, JUAN CARLOS. «La hegemonía imposible. El sobreesfuerzo del imperio». *Historia y Vida*, 476 (Novembre 2007) 32-39.

MARTÍNEZ ARCE, Mª DOLORES. *Vida y muerte de Don Juan de Austria. Siete cartas apócrifas entre la historia y la leyenda*. Pamplona: Ediciones Fecit, 2007, 155 p.

MARTÍNEZ GARCÍA, ÓSCAR. «Francis Drake: corsario de la reina de Inglaterra». *Historia. National Geographic*, 48 [Diciembre de 2007] 14-18.

MARTÍNEZ MILLÁN, JOSÉ. «Las dos Españas del rey prudente». *La Aventura de la Historia*, 109 (Noviembre 2007 = Dossier “El gran duque de Alba”) 83-91.

QUERALT DEL HIERRO, M. PILAR. «Federico el Grande. Filósofo y soldado», *Historia y Vida*, 477 (Diciembre 2007) 66-72.

RUEDA RAMÍREZ, PEDRO. “Pedro el Grande. El modernizador de Rusia”. *Historia. National Geographic*, 43 [Julio 2007] 90-103.

SORIA MESA, ENRIQUE. “Isabel contra Juana. La lucha por la corona de Castilla”. *Historia. National Geographic*, 43 [Julio 2007] 80-89.

SORIA MESA, ENRIQUE. “Los Álvarez de Toledo. La forja de un linaje”. *La Aventura de la Historia*, 109 (Noviembre 2007 = Dossier “El gran duque de Alba”) 80-83.

VALLADARES, RAFAEL. “Guerras y rebeliones”. *La Aventura de la Historia*, 109 (Noviembre 2007 = Dossier “El gran duque de Alba”) 92-97.

Guerra de Successió

SEGURA GARCÍA, GERMÁN. “El sitio de Barcelona. El fin de la Guerra de Sucesión”. *Historia. National Geographic*, 48 [Diciembre de 2007] 92-103.

Guerra del Francès

MESEGUER, ENRIQUE. “La Guerra de la Independencia,

sangre, pasión y lágrimas”. *Clío*, 75 (Gener 2008) 22-33.

NOVIALS, ÀLEX. “La darrera gesta de l’almirall Nelson. La batalla de Trafalgar, el triomf d’un pla molt arriscat”. *Sapiens*, 63 (Gener 08) 38-45.

CONTEMPORÀNIA:

CONDADO MADERA, EMILIO. “Liberales españoles al servicio de Francia”. *Historia* 16, 380 (Diciembre 2007) 44-55.

ESPADAS BURGOS, MANUEL. “Garibaldi. Un mito para todos los gustos”. *La Aventura de la Historia*, 105 (Julio de 2007) 44-49.

LOSADA, JUAN CARLOS. “El Álamo. El mito militar de Estados Unidos”. *Historia y Vida*, 472 (julio 2007) 78-85.

MÁRQUEZ QUEVEDO, JAVIER. *Canarias y la crisis finisecular española (1890-1907). Del desastre ultramarino a la garantía de seguridad interior*. Madrid: Ministerio de Defensa, 2007, 700 p.

PADRÓ SANCHO, CARLES. “El Séptimo de Caballería. A la caza de pieles rojas”. *Historia y Vida*, 476 (Noviembre 2007) 74-81.

Marroc

ACASO DELTELL, SALVADOR. *Una guerra olvidada: Marruecos. 1859-1860*. Barcelona: Inédita, 2007, 299 p.

ALVARADO, DAVID. “La guerra bruta d’Espanya al Rif. La història oculta dels atacs químics al nord d’Àfrica”. *Sapiens*, 62 (Des. 07) 38-45.

IGM

ELLIOT, JULIAN. “La Independencia de Irlanda”. *Historia y Vida*, 472 (julio 2007) 14-16.

ELLIOT, JULIÁN. “Hundidos en Scapa Flow. El suicidio colectivo de la armada alemana”. *Historia y Vida*, 476 (Noviembre 2007) 14-17.

HERNÁNDEZ, JESÚS. *Todo lo que debe saber sobre la Primera Guerra Mundial*. Madrid: Nowtilus, 2007, 414 p.

VALLS JUNYENT, FRANCISCO. “Competiendo con el Champagne. La industria española de vinos espumosos antes de la Guerra Civil”. *Revista de Historia Industrial*, 33 (2007) 47-79.

VICH SÁEZ, SERGI. “Churchill y Gallípoli. La campaña militar que pudo costarle la carrera”. *Historia y Vida*, 474 (Setiembre 2007) 86-93.

GCE

LACOSTA, XAVIER. “Fusilados sin culpa. Los inocentes de la Guerra Civil en Mallorca”. *Historia* 16, 377 (Setiembre 2007) 82-95.

VARGAS GONZÁLEZ, ALEJANDRO. “Corazón partido. La Guardia Civil ante el 18 de Julio”. *La Aventura de la Historia*, 105 (Julio de 2007) 36-43.

VIÑAS, ANGEL. “La hora de Franco”. *La Aventura de la Historia*, 108 (Octubre 2007) 26-31.

IIGM

ALPERT, MICHAEL. “Camino a la libertad”. *Historia* 16, 380 (Diciembre 2007) 74-85.

BERTHOLD, WILL. *¡Hundid el Bismarck!*. Barcelona: Inédita, 2007, 244 p.

GROSSMAN, VASIL. *Vida y destino*. Tr. Marta Rebón. Barcelona: Galaxia Gutenberg-Círculo de Lectores, 2007, 1.200 p. [Novel·la].

PASTRANA, JOAN. "Guderian. El padre de la Guerra relámpago". *Historia y Vida*, 475 (Octubre 2007) 80-86.

PASTRANA, JOAN. "La línea Maginot. 'Gran muralla' contra el viejo enemigo alemán". *Historia y Vida*, 476 (Novembre 2007) 90-95.

RODRÍGUEZ ÁLVAREZ, MIKEL. "Alfredo Ruíz. Un español en el Día D". *Historia* 16, 379 (Novembre 2007) 44-55.

ZHÝNGUEL, ALEK. "Katyn. El Horror. Miles de oficiales polacos asesinados". *La Aventura de la Historia*, 109 (Novembre 2007) 46-52.

ELLIOT, JULIÁN. "La guerra de los Seis Días". *Historia y Vida*, 477 (Desembre 2007) 14-17.

VEIGA, FRANCISCO; ENRIQUE UCÉLAY DA CAL I ÁNGEL DUARTE. *La paz simulada. Una historia de la Guerra Fría*. Madrid: Alianza, 2007, 490 p.

Era atòmica

Afers, XXII, 56 (2007) Dossier: Història i memòria del segle XX (Selecció): Q.SOLÉ. "Rastres de mort. Les fosses comunes de la Guerra Civil"; M.BARCELÓ. "Bartolomé de las Casas, moriscos i catalans. Dues notes bibliogràfiques"; A.SIMON. «El moment d'Espanya. La Guerra de Successió i la imposició d'un model polític nacional d'estat. Una valoració historiogràfica»; J.PUIGSECH. La realitat catalana i la Internacional Comunista. Lectures, interpretacions i valoracions dels Fets de Maig de 1937".

Sapiens, núm. 60 (oct. 07). Dossier: 1714. Especial Guerra de Successió: A.ALCOVERRO. «Una veritable guerra mundial. Un conflicte més enllà dels límits de la península ibèrica»; X.CAMPRUBÍ. «Catalunya contra els Borbons. L'expulsió de Felip V i l'arribada de Carles d'Àustria»; J.MATA. «Quan el mal vé d'Almansa... Els efectes de la batalla que va marcar la guerra»; F-X.HERNÁNDEZ. «Almansa, la gran desfeta dels aliats»; A.CÒNSUL. «La guerra dels catalans. De les negociacions de pau a la caiguda de Barcelona»; G.AGUILERA. «L'endemà de l'11 de setembre. Les conseqüències de la derrota i el nou ordre borbònic».

EXPUGNARE OPPIDUM. Els joanistes prenen Tarragona (1462)

En un altre número, vam tenir ocasió de parlar d'un setge, el d'Alcover, ocorregut durant la guerra civil contra Joan II (1462-1472). N'hi ha forces més on triar-ne només d'aquella guerra, un dels més interessants, per la seva intensitat i dosi d'heroisme, va ser el de Tarragona, que s'iniciava el 17 o 18 d'octubre de 1462 i s'allargava uns 17 dies fins l'últim d'octubre, o fins el 2 de novembre, segons la font.

Tarragona es trobava del costat de la Diputació del General, defensada pel comte de Prades i per Damià de Montserrat, el capità de la plaça, els quals comptaven amb una petita guarnició més un miler d'homes de l'armada naval. Els joanistes eren comandats per l'enigmàtic arquebisbe Pere d'Urrea, acompanyat pel comte de Foix, per Poncet de Ribera i per tropa francesa dirigida pel senescal de Poitiers, que no van desaprofitar l'ocasió d'emprar un nodrit parc d'artilleria de l'època (bombardes i sarbatanes). El monarca sense Fe, que assistí a l'episodi, s'instal·là davant les Clarisses, els francesos ho van fer per la banda de Sant Francesc, amb part de l'artilleria; Foix i Ribera eren a la part del convent de Predicadors.

En el decurs del setge, s'entaularen forts combats en diversos indrets de la plaça, donat que la ciutat es defensà aferrissadament. Els defensors van rebre socors de l'armada de Barcelona, uns socors que va arribar a desembarcar a la platja del Miracle, i intentà entrar a la ciutat amb un miler d'homes. Els tarragonins feren algunes sortides per les portes del Rei i de Sant Antoni, inquietant

els francesos, però sense aconseguir ajuntar-se amb els reforços, els quals, després d'alguns combats més, s'hagueren de tornar a embarcar.

L'artilleria joanista, va fer estralls, obrint, almenys, dues bretxes a la muralla tarragonina. Una primera, entre la Torre Grossa i el portal de Framenors, la van tapar desseguida els defensors amb feixes de llenya i d'herba folrades amb pells de corder, cabra i cabrit; va provocar un assalt general i una intensa lluita per rebutjar-lo. La segona, fou oberta a la banda de la porta del Bordell, i fou impossible impedir que els atacants hi penetressin fàcilment, ocupant torres i portes de la muralleta.

Desaprofitada l'ocasió dels socors barceloní, i amb part de la muralla en mans de l'enemic, els defensors entaularen negociacions per capitular, el 31 d'octubre. Dos dies més tard s'enllestien les capitulacions: la ciutat salvava la vida dels seus defensors, aconseguia mantenir llurs privilegis regis, i acordava lliurar-se del saqueig a canvi d'un pagament de 1.000 corones. Quedà com a governador de la plaça Rodrigo de Rebolledo, genearca del llinatge dels Girón de Rebolledo, que a l'època baixmoderna proporcionaria diversos individus de renom.

[MG]

ZURITA, JERÓNIMO. *Anales de Aragón*. Saragossa: Institución Fernando el Católico, CSIC, 1973, XVI, p. 429-430; ROVIRA I VIRGILI, ANTONI. *Història de Catalunya*. Bilbao: La Gran Enciclopèdia Vasca, 1979, VI, p. 539-542; CORTIELLA I ÒDENA, FRANCESC. *Una ciutat catalana a darreries de la baixa edat mitjana: Tarragona*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Diputació, 1984, p. 352-353.

A G E N D A :

Curs "Coneguem la Ribera d'Ebre"

(Flix, 16 de setembre – 2 d'octubre de 2008)

Lloc: Ca Don Ventura, de Flix, a les 19:00h.

Organitza: CERE. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, en col·laboració amb l'Ajuntament de Flix i el Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre.

Informació: CERE, www.riberadebre.org.

Dates	Classes	Professors
16 de setembre de 2008	Íbers, cartaginesos i romans	Margarida Genera, arqueòloga
18 de setembre de 2008	D'Al-Andalus a Al-Tag.al-ulà	Joan Martínez, arqueòleg
23 de setembre de 2008	La Guerra dels Segadors	Hilari Muñoz, professor d'IES
25 de setembre de 2008	La Guerra del Francès	Joan Ramon Vinaixa, professor d'IES
29 de setembre de 2008	Les Guerres Carlines	Josep Anton Collazos, arxiver
2 d'octubre de 2008	La Batalla de l'Ebre	Josep Sánchez Cervelló, URVT

[www.irmu.org]

Noves Lectures de la Guerra Napoleònica (Jornada del Segon Centenari, 1808-2008)
(Vilassar de Dalt, 17 i 18 d'octubre de 2008)

Lloc: Museu Arxiu Municipal de Vilassar de Dalt, masia can Banús, c. Marquès de Barberà 9.

Organitza: Museu Arxiu de Vilassar de Dalt i Arxiu Comarcal de Mataró.

Jornada: Conferència d'Àngels Solà i Parera, "Viure enmig d'una guerra; conflictes socials i ideològics, problemes econòmics i de subsistència en una societat en transformació. Catalunya, 1808-1814"; Ponències de: Benet Oliva Ricós, "Microhistòries de la guerra napoleònica entre Vilassar i Barcelona"; Albert Dresaire Gaudí, "La Guerra del Francès a Mataró: la vida al marge de la guerra"; Enric Subiña Coll, "Efectes de la guerra a Mataró i rodalies"; Rosa Almuzara Roca, "Anàlisi historiogràfica de l'estudi sobre la guerra napoleònica de Ramon Ferrer i Toldrà (1777-1821)".

Inscripció: Gratuïta.

Terminis: De la inscripció i de la presentació de comunicacions: 1 d'octubre de 2008.

Secretaria: Museu Arxiu de Vilassar de Dalt, C. Marquès de Barberà, 9 (08.339 – VILASSAR DE DALT) ; Tel. 93-750 74 88 ; Em. museu@vilassardedalt.cat.

[www.irmu.org]

Cicle de Conferències i Exposició itinerant: "Els bombardeigs franquistes al Penedès (1937-1939)"
(Vendrell, Albinyana, Santa Oliva, Santa Margarida i els Monjos, Sitges i Vilanova i la Geltrú, 8 d'octubre de 2008 – 24 de gener de 2009).

Organitza: Estació Territorial de Recerca Penedès; Institut d'Estudis Penedesencs, en col·laboració amb el Memorial Democràtic.

Cf. = Conferència; PL = Presentació de Llibre; p.d. = Per determinar; PP = Projectió Pel·lícula

Data	Localitat	Conferència	Conferenciant	Lloc
08-10-2008 20:00h.	El Vendrell	Cf.: "Els bombardeigs franquistes al Baix Penedès"	Alfons Vidiella	Biblioteca Terra Baixa
17-10-2008 20:00h.	Albinyana	Cf.: "L'aeròdrom de Santa Oliva en el marc del Vesper de la Gloriosa"	Alfons Vidiella	Societat d'Albinyana
24-10-2008 20:00h.	Santa Oliva	Cf.: "L'aeròdrom de Santa Oliva i el Vesper de la Gloriosa"	David Iñíguez i David Gesalí	Nostra Llar
04-11-2008 19:00h.	Santa Margarida i els Monjos	PL.: "Els joves i la Segona República i la Guerra Civil al Penedès". Cf.: "Els bombardeigs sobre els Monjos"	Daniel Sancho i Ramon Arnabat	Centre Cultural Mas Catarro
06-11-2008 19:00h.	Santa Margarida i els Monjos	Cf.: Sobre els atacs aeris a Catalunya i la defensa antiaèria. Intervenció de Josep Falcó	David Iñíguez i David Gesalí	Centre Cultural Mas Catarro
p.d.	Sitges	Cf.: "Els bombardeigs franquistes a Sitges I Vallcarca"	Ramon Arnabat i David Iñíguez	p.d.
19-01-2009 20:00h.	Vilanova i la Geltrú	PL.: "La guerra civil a Vilanova i la Geltrú", d'Adrià Cabezas	Joan Villarroja Ramon Arnabat Francesc X. Rovira	Foment Vilanoví
24-01-2009 20:00h.	Vilanova i la Geltrú	PP.: "Mirant al cel", de Luis Garay	Adrià Cabezas i Ramon Arnabat	Espai Neàpolis

Exposició itinerant

Organitza: Estació Territorial de Recerca Penedès

Comissaris: Ramon Arnabat, David Iñíguez i Daniel Sancho.

Contingut: L'aviació i la guerra civil; Els bombardeigs franquistes a Catalunya; Els bombardeigs sobre el litoral català; Els sistemes de defensa passiva i activa; L'aviació republicana al Penedès; Els bombardeigs al Penedès; L'Estació de Sant Vicenç de Calders (Baix Penedès); Vilanova i la Geltrú, Sitges i Vallcarca (Garraf); Santa Margarida i els Monjos (Alt Penedès); Les víctimes dels bombardeigs.

Localitat	Dates	Lloc
El Vendrell	5 – 16 d'octubre de 2008	Biblioteca Terra Baixa
Albinyana	17 – 23 d'octubre de 2008	Baixos de la Rectoria
Santa Oliva	24 d'octubre – 2 de novembre de 2008	La Nostra Llar
Santa Margarida i els Monjos	3 – 30 de novembre de 2008	Centre Cultural Mas Catarro
Sitges	1 – 24 de desembre de 2008	p.d.
Vilanova i la Geltrú	2 – 24 de gener de 2009	Foment Vilanoví

Jornades sobre les fortificacions en la Guerra del Francès (Madrid, 6-8 de novembre de 2008)

Organitza: Asociación Española de Amigos de los Castillos

Temes: a) fortificacions de campanya, b) fortificacions de nova planta construïdes durant el conflicte, c) els 'setges': fortificacions construïdes per al setge i defensa de places, d) paper en el conflicte de les fortificacions preexistents, antigues, medievals o abaluartades, e) fortaleses flotants, els bucs de guerra.

Quota d'inscripció: 30 euros (25 euros per als socis de l'AEAC).

Termini: 15 de setembre de 2009.

Informació: AEAC, C. Bárbara de Braganza, 8, 1º, izq. (28.004 – MADRID); Tel. i Fax: 91-319 18 29, Em. <913191829@castillosasociacion.es>

VI Congrés d'Història Moderna de Catalunya (Barcelona, 15-19 de desembre de 2008)

Lloc i data: Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona, 15-19 de desembre de 2008.

Organitza: Universitat de Barcelona.

Àmbits: Poders, privilegis i llibertats; Camps i ciutats. Catalunya i Barcelona; Integració i dissidència; Temps de guerra i temps de pau; Cohesió i tensió social i Cultures i pràctiques culturals.

Comunicacions: menys de 2.100 espais (15 pàgines).

Terminis: d'inscripció de comunicacions: 20 de setembre de 2008; de presentació de comunicacions: 30 de novembre de 2008.

Inscripció: a la web <<http://historiamoderna.net/vicongres>>.

Preu: 50 euros (30 per als estudiants).

Secretaria: Departament d'Història Moderna de la UB, Carrer Montalegre, 6-8 (08.001 – BARCELONA); Tel. 93-4037961; Fax 93-4037962; Web: <<http://historiamoderna.net/vicongres.htm>>.

I Premi "Aviació i Guerra Civil" (Santa Margarida i els Monjos, 2009)

Convoca: Estació Territorial de Recerca Penedès i Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos.

Tema: Premi a la millor recerca inèdita sobre la història i el patrimoni de l'aviació durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939).

Dotació: 500 euros.

Termini: 15 de febrer de 2009.

Informació: ETRP, Apartat de Correus núm. 48 (08.730 – SANTA MARGARIDA I ELS MONJOS)
<www.aviacioiguerracivil.com>

Aplec de Treballs, núm. 27(2009), revista anual del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà

Pròxim número de la miscel·lània del Centre d'Estudis de la Conca sobre temes d'humanitats i ciències socials relacionats amb la comarca de la Conca de Barberà, les seves poblacions i/o els seus habitants. **Termini:** 31 de desembre del 2008 (adjuntar dos resums de 15 ratlles, en català i en castellà, paraules clau i dades personals). No passar de 20 folis i notes al final del treball. **Recepció:** rpuig@tinet.fut.es; fgraupuig@telefonica.net. **Més informació:** www.tinet.org/~cecb.

[JMTGP]

A C a r n ! Publicació electrònica d'Història Militar Catalana

Director: Manel Güell [manelguell@acarn.cat].

Webmestre: Ramon Perelló Bargalló [info@acarn.cat].

Consell Científic: Núria Florensa Soler, Josep M. Grau i Pujol, Ramon Perelló Bargalló, Roser Puig i Tàrrach, Jordi Rovira i Soriano.

Junta externa d'avaluació: Maria Bonet Donato (Professora d'Història Medieval de la URVT), Àngel Casals (Professor d'Història Moderna de la UB), Valentí Gual Vilà (Professor d'Història Moderna de la UB), Jordi López Vilar (Doctor en Arqueologia de l' Institut Català d'Arqueologia Clàssica), Robert Vallverdú Martí (Doctor en Història i membre de la *Real Academia de la Historia*), Josep Sánchez Cervelló (Professor d'Història Contemporània de la URVT).

Imatges: *Portada* – Subfusell metralladora Labora “Fontbernà”, calibre 9m/m. llarg [Arxiu Tarradellas-Macià, de Poblet -Montserrat Catalán-]. Les imatges de les cobertes dels llibres recensionats, a la web de referència de la recensió o de l'editora. La de l'article de la secció “El Personatge”, és gentilesa de la família Castellví Bosch-Labrus.

A C a r n ! no es considera responsable de l'opinió, tendència ideològica o contingut empíric que puguin semblar indicar o expressin els articles i col·laboracions que ciberpublica. *A C a r n !* és un projecte personal, pensat, dissenyat, desenvolupat, omplert, gestionat i distribuït per Manel Güell amb ajut de voluntariat col·laborador, que ofereix una web de contingut semiobert i lliure circulació per acollir tota participació capaç d'aportar informació veraç, debat, crítica, suggeriments, etc., amb els quals ampliar el coneixement de la història militar de Catalunya i dels catalans. Existeix el compromís tàcit de rigor pel que fa al tema de citació i referències bibliogràfiques, compromís que s'exigeix a tot col·laborador que hi vulgui publicar, i que garanteixen, en tot cas, els membres de la Junta externa d'avaluació. Aquesta publicació és lliure i gratuïta i els cibersubscriptors ho són únicament a tall d'estar inclosos al mailing d'enviaments; no es cobra preu ni retribució, ni tampoc es paga cap aportació.

A C a r n ! penja a la web, sengles versions de cada número, en català i castellà, però no garanteix les condicions o la correcta prestació dels serveis que aquella web ofert als usuaris d'Internet per terceres persones alienes a la nostra publicació, ni tampoc que aquests compleixin la normativa vigent en matèria de protecció de dades de caràcter personal i comerç electrònic. Tampoc es fa responsable dels possibles danys ocasionats per interferències, desconnexions, virus informàtics, avaries telefòniques, sobrecàrregues, retards o bloquejos de la xarxa, o altres perjudicis del sistema electrònic, ni molt menys dels danys que puguin causar terceres persones mitjançant il·legítimes intromissions, fóra del nostre absolut control.

www.acarn.cat

www.irmu.org > Notícies; www.11setembre1714.org; www.delaguerra.org > Enllaços;
<http://seneca.uab.es/historia/hn0708.htm>; <http://hispanianova.rediris.es/enlaces/hn0708.htm>.